

VILNIAUS SENAMIESČIO APSAUGOS REGLAMENTAS

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos
Kultūros vertybių apsaugos departamento
1997 09 30 įsakymu Nr. 255

ĮŽANGA

Vilniaus Senamiesčio apsaugos reglamento teisinis statusas. Vilniaus Senamiesčio reglamentas – tai teisės aktas, įgyvendinantis LR nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą. Reglamentas yra pagrindinis Vilniaus Senamiesčio priežiūros, tvarkymo ir naudojimo dokumentas. Kiti teisės aktai, reglamentuojantys veikas, kurios daro įtaką Senamiesčio, kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, apsaugai, galioja tiek, kiek jie neprieštarauja šiam Reglamentui. Visi teritorinio planavimo dokumentai turi atitikti Vilniaus Senamiesčio apsaugos reglamentą.

Vilniaus Senamiesčio apsaugos reglamentas nenustato tvarkymo ir naudojimo reikalavimų:

- Senamiesčio teritorijoje esančiam Vilniaus pilių rezervatui, nes jis tvarkomas pagal savo individualius nuostatus;

- Vilniaus Senamiesčio ir jo apsaugos zonų teritorijoje esančioms pavienėms (įtrauktoms į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą pagal savą registro numerį) nekilnojamosioms kultūros vertybėms, nes jos tvarkomos pagal atitinkamus individualius apsaugos reglamentas. Tais atvejais, kai šitokio reglamento dar nėra, šios vertybės tvarkomos pagal nekilnojamųjų kultūros vertybių bendruosius teisės aktus. Jei kurios nors nekilnojamosios kultūros vertybės tvarkymas ir/ar naudojimas daro fizinį ir/ar regimąjį poveikį Senamiesčiui (arba jo atskiroms sudėtinėms dalims ir elementams), taikomi ir šio Reglamento atitinkami reikalavimai.

Pilių rezervato veikla ir pavienių nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymas bei naudojimas neturi daryti neigiamo poveikio Vilniaus Senamiesčiui ir privalo nepažeisti Vilniaus Senamiesčio apsaugos reglamento.

Vilniaus Senamiesčio apsaugos reglamento teritorinė sklaida. Vilniaus Senamiesčio apsaugos reglamentas yra taikomas visoje Vilniaus Senamiesčio teritorijoje.

Vilniaus Senamiesčio apsaugos reglamento sudėtis. Vilniaus Senamiesčio reglamentą sudaro penkios dalys. **Pirmoji** dalis reguliuoja veikas visoje Senamiesčio teritorijoje. **Antroji** skirta Senamiesčio paskiroms istorinėms dalims, kurios turi skirtingas formas, funkcijas, išlikimo laipsnį ir t. t., todėl joms reikia specialių apsaugos reikalavimų, kurie patikslintų bendruosius. **Trečioji** pritaiko bendruosius reikalavimus atskiroms vidaus erdvėms ar jų sekoms saugoti, tvarkyti ir naudoti. **Ketvirtoji** ir **penktoji** apima reikalavimus pavieniams objektams (taip pat ir statinių interjerams) bei kitiems Senamiesčio sandaros elementams, jei jų nereglamentuoja antroji ir trečioji dalys, saugoti, tvarkyti ir naudoti.

Jeį Reglamento antrojoje – penktojoje dalyse nenurodyta kitaip, atitinkami objektai ir/ar elementai turi būti tvarkomi pagal bendruosius pirmosios dalies reikalavimus.

Vilniaus Senamiesčio apsaugos laikinosios taisyklės. Apsaugos laikinosios taisyklės apibrėžia Senamiesčio priežiūros, tvarkymo ir naudojimo reikalavimus, kurie papildo Reglamento bendruosius reikalavimus (strategines nuostatas ir bendrąsias gaires). Taisyklės reglamentuoja sužalojimų šalinimą (restauravimą ar atstatymą) ir būtinų naujų darų įrengimo būdus, pavidalą ir apimtis. Šios taisyklės turės Reglamento (jo sudėtinės dalies) teisinę galią, iki bus įteisintos Reglamento antroji – penktoji dalys.

PIRMOJI DALIS

SENAMIESTIS

Ši Reglamento dalis nustato Senamiesčio bendrąją vertę, apsaugos tikslą, strategines apsaugos bei naudojimo nuostatas ir bendrąsias gaires, taipogi saugojimo, naudojimo ir tvarkymo reguliavimo būdus ir reikalavimus.

APIBRĖŽIMAI

1. Apsuptis (Senamiesčio) -

Senamiestį supanti gamtinė bei užstatyta teritorija, turinti įtakos Senamiesčio charakteriui, pavidalui, apžvalgai (vaizdams į Senamiestį ir iš Senamiesčio) bei Senamiesčio suvokimui arba/ir tiesiogiai su juo susieta erdvės ar ekonominių, socialinių ar kultūrinių saitų. Vieno ar kito atskiro Senamiesčio objekto apsuptis yra apibrėžiama tokiu pačiu būdu.

2. Atgaivinimas -

planavimo priemonės, kurios būtinos atkurti ar sutvirtinti socialinei bei ekonominei veiklai teritorijose, kurios prarado savo funkcinį gyvybingumą ir todėl sunyko; šių priemonių tikslas – išlaikyti atitinkamą pusiausvyrą tarp išsaugojimo ir naujo vystymosi.

3. Atkūrimas -

prarastų verčių atkūrimas, atstatant tas vertes išreiškusias ir vėliau prarastas Senamiesčio dalis bei elementus ir/ar atgaivinant istorines funkcijas bei tradicijas.

4. Atlikimo būdas -

tai medžiagos pavertimo fizine forma (dirbiniu) procesas, kuris palieka regimuosius ženklus medžiagose, ypač jų paviršiuose; jis vertinamas ir saugomas dėl savo istorinės ir estetinės ar meninės verčių.

5. Atnaujinimas (renovacija) -

perdirbimas, siekiant įdiegti ne blogesnes fizines, mechanines, estetines bei kitas eksploatacines savybes, negu jos nustatytos normomis projektuojamiems tokios pat paskirties naujiems statiniams.

6. Atstatymas (rekonstravimas) -

priemonė nustelbtoms ar sunaikintoms vertėms atkurti, iš naujos medžiagos atstatant iki mūsų dienų neišlikusius statinius ar kraštovaizdžio objektus, kurie išreiškė šias vertes.

7. Autentiškumas -

paveldo objekto (jo formos, medžiagos, atlikimo būdo, apsupties ir paskirties) tikrumas, jo tapatumas savo atsiradimo laikui, vietai, sukūrimo būdai, visai istorijos raidai ir su objektu susijusiems istorijos įvykiams.

8. Charakteris -

paveldo objekto (miesto, gamtinio kraštovaizdžio, vidaus erdvės, statinių komplekso, statinio ir t. t.) savybių ir ypatumų visuma, kuri suteikia objektui individualumą, išreiškia tik jo vienintelio esmę bei išskiria jį iš kitų tos pačios rūšies objektų ir kurių objektas įgijo per ilgus amžius dėl savo gamtinės aplinkos, žmogaus veiklos ir istorijos raidos ypatingos ir nepakartojamos sampynos.

9. Integralumas -

objekto formos pilnatvė, nedalijamas vientisumas, išreiškiantis jos kūrėjų siekius ir istorinį jos raidos procesą.

10. Konservavimas -

paveldo turimo pavidalo fizinio autentiškumo išsaugojimas, sustabdantis originalios istorinės formos ir medžiagos irimą, ją sutvirtinantis ir pailginantis jos gyvavimo laiką.

11. Naujadaras -

naujas objektas ar elementas, kuris įterpiamas konservavimo, restauravimo, verčių eksponavimo ar šiuolaikinio naudojimo bei tvarkymo tikslais.

12. Palaikančioji priežiūra -

nuolatiniai veiksmai, numatantys galimus pavojus, ir speciali išankstinė apsauga nuo žalos, panaudojant planavimo bei fizinio įsikišimo priemones (taip pat ir laikinas, skirtas avarinei būklei ir neigiamiems poveikiams sušvelninti).

13. Paskiros istorinės dalys (Senamiesčio) -

Senamiesčio istorinės urbanistinės teritorijos, kurios dėl savo raidos ypatumų įgijo savitą charakterį ir pavidalą arba turi savitus istorinius ypatumus.

14. Rekuperavimas -

istorinių želdynų atkūrimas, atgaivinimas, fizinės būklės esminis pagerinimas ir/ar gyvybingumo sugrąžinimas; atkuriant ar atgaivinant šitokius želdynus, siekiama ne tik atkurti jų pavidalą ir istorinį charakterį, bet ir augalų rūšis ir jų estetiškes savybes; jei įmanoma, siekiama senus ar ligotus augalus keisti išsaugant konkretaus želdyno genetinį fondą.

15. Remontas -

darbai, skirti objekto techninei būklei atkurti pritaikant būdus, kurie techniškai sudėtingesni negu palaikančioji priežiūra.

16. Restauravimas -

išlikusio autentiško paveldo objekto turėtos, bet iš dalies prarastos, sužalotos ar uždengtos formos elementų ar detalių atidengimas arba atstatymas, siekiantis atkurti pirminės arba pasirinktos vieno kurio nors vėlesnio laikotarpio formos integralumą ir pagrįstas trūkstamų elementų bei detalių ar jų dalių įmanomai tiksliais replikomis ir suirusių autentiškų elementų ir detalių kopijomis.

17. Savitumas -

tipiškų (būdingų daugeliui panašių objektų) savybių individuali išraiška konkrečiame objekte.

18. Sutvirtinimas ir sustiprinimas -

objekto medžiagų ir konstrukcijų pažeisto fizinio stabilumo sugrąžinimas apsaugant jas nuo irimo.

19. Tapatumas -

objekto, kaip visumos, atitikimas savo paties esmei, savo prigimčiai, istorijai bei charakteriui, visumos unikalumas, išskirtinumas, nepanašumas į bet ką kitą.

20. Tinkama paskirtis -

paskirtis, artimiausia istorinei ir padedanti pagerinti gyvenimo sąlygas tokiu būdu, kad mažiausiai nukentėtų objekto paveldo vertės ir autentiškumas.

Pirmasis skyrius

SENAMIESČIO, KAIP PAVELDO OBJEKTO, VERTĖ

A. SENAMIESČIO, KAIP PAVELDO OBJEKTO, TEISINIS STATUSAS IR VERTĖS KRITERIJAI

□ Vilniaus Senamiestis nuo 1969 metų yra valstybinės (respublikinės) reikšmės urbanistikos paminklas, nuo 1995 metų – LR nekilnojamoji kultūros vertybė (kultūrinė vietovė; vertybės kodas K-1).

□ Vilniaus Senamiestis 1995 metais UNESCO įtrauktas į Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo sąrašą (sąrašo objekto Nr. 541), pripažįstant, kad jis turi **išskirtinę pasaulinę vertę** istoriniu, meniniu, moksliniu, estetiniu, etnologiniu ir antropologiniu požiūriais, priklauso gyvų, besivystančių ir besikeičiančių istorinių miestų tipui ir atitinka šiuos UNESCO Pasaulio paveldo objektams nustatytus išskirtinės pasaulinės vertės kriterijus: q yra unikalus kultūros tradicijos ir civilizacijos paliudijimas; q yra išskirtinis savo kultūros būdingos tradicinės gyvenvietės pavyzdys; q yra vieta, fiziškai ir dvasiškai susijusi su išskirtinės visuotinės reikšmės įvykiais, gyvomis tradicijomis, idėjomis, tikėjimais, meno kūriniais. Senamiesčiui taikytini ir kiti UNESCO Pasaulio paveldo objektų kriterijai, nurodyti „Pasaulio paveldo konvencijos pritaikymo gairėse“.

B. SENAMIESČIO BENDROJI VERTĖ

□ Vilniaus Senamiestis – tai daugelio amžių subrandinta unikali ir nebeatkuriama dvasinė bei fizinė visuma. Ji apima visus įmanomus istorijos ženklus, atsiradusius Vilniaus gamtinėje aplinkoje laikui bėgant ir liudijančius Vilnių kūrusių žmonių gyvenimą, veiklą bei pasiekimus.

□ Šios visumos verčių sampyna vadinama Senamiesčio bendrąja verte. Ją sudaro:

- **gamtinė vertė:** geomorfologinė; hidrografinė; biologinė; pedologinė; paleografinė;
- **kultūrinė vertė:** istorinė (mitologinė, archeologinė, memorialinė); etnologinė; sakralinė; meninė (stiliaus, ansambliško, prisodrinimo meno kūriniais); mokslinė; auklėjamoji ir švietėjiškoji;
- **urbanistinė vertė:** funkcinė (plano sandaros, žemėnaudos, infrastruktūros, socialinė (gyvensenos); kraštovaizdžio (erdvės sandaros, estetinė, pažintinė, ekologinė).

□ Senamiesčio bendroji vertė įkūnyta Senamiestyje ir jo apsuptyje. Ji saugoma saugant ir palaikant Senamiesčio charakterio ir pavidalo:

- **tapatumą,**
- **autentiškumą,**
- **savitumą (unikalumą),**
- **integralumą.**

C. SENAMIESČIO SANDARA

I. SENAMIESČIO FORMA

□ Pagrindinės Senamiesčio formos sudėtinės dalys yra **kraštovaizdis** (vietovės regimoji forma) ir **archeologijos paveldas** (vietovės istorinio gyvenimo požeminės liekanos). Jas sudaro tarpusavyje persipynusios ir susijungusios struktūros:

I.1. GAMTINIS PAMATAS

Gamtinį pamatą sudaro:

- **reljefas;**
- **vandenys (natūralūs ir dirbtiniai):** (a) upės; (b) šaltiniai; (c) ežerai ir pelkės; (d) tvenkiniai; (e) šuliniai; (f) grunto vandenys;
- **želdiniai:** (a) želdynų visuma; (b) miškai; (c) pakrančių ir pakelių želdynai; (d) viešųjų erdvių želdynai (parkai, skverai, aikščių ir gatvių želdynai) ir nedidelės medžių grupės bei/ar pavieniai medžiai; (e) viešųjų ir privačių istorinių valdų (išlikusių ir neišlikusių, t. y. šiuo metu suskaidytų, sujungtų ar kitaip suardytų) vidaus želdynai, nedidelės medžių grupės bei/ar pavieniai medžiai; (f) žaliosios dangos;
- **dirvožemis;**
- **geologinė struktūra.**

I.2. ARCHEOLOGIJOS PAVELDAS (žmonių veiklos šioje vietovėje požeminės liekanos):

Archeologijos paveldą sudaro:

- **kultūrinis sluoksnis kaip visuma;**
- **esamų statinių požeminės dalys:** (a) rūšiai ir pamatai; (b) įrangos liekanos ir pan.;
- **neišlikusių statinių požeminės dalys:** (a) rūšiai ir pamatai; (b) įrangos liekanos ir pan.;
- **infrastruktūros įrenginių liekanos** – originalios požeminės, buvusios antžeminės, bet vėliau atsidūrusios po žemės paviršiumi, ir mišrios: (a) keliai, kanalai, karjerai ir pan.; (b) įtvirtinimai; (c) kapinės; (d) vandenvietės;
- **sunykusios miesto plano sandaros liekanos bei pėdsakai:** (a) kelių; (b) vandenų; (c) kapinių ir pan.

1.3. STATINIŲ (UŽSTATYMO) VISUMA

Statinių visumą sudaro:

- *visų rūšių bei tipų pastatai ir kitokie statiniai (jų išorė ir tie interjerų elementai, kurie turi įtakos statinių išorės bei miesto charakteriui):* (a)statinio bendrasis pavidas (aukštis, dydis, ašys, kontūras, stilius, charakteris ir pan.); (b)statinio sudėtinės dalys (✓stogas ir jo elementai; ✓angos ir jų elementai; ✓kyšuliai; ✓sienų dekoras; ✓kiti dekoro elementai; ✓išorės įranga (langinės, laiptai ir t. t.); (c)statinių išsidėstymas valdos ir gatvės plano ir erdvės požiūriu; (d)statinių aplinkos (žemės valdos) elementai (✓sienos ir tvoros; ✓įėjimai ir įvažiavimai; ✓įranga; ✓infrastruktūros elementai; ✓želdynai);

- *miesto atvirųjų erdvių bei statinių išorės įranga ir regimieji miesto infrastruktūros elementai:* (a)viešųjų erdvių, statinių aplinkos ir želdynų įranga, įskaitant meno kūrinis ir dekoro elementus (✓kietosios dangos – grindiniai ir pan. bei jų elementai; ✓sienos ir tvoros, įvažiavimai; ✓parkavimo vietos; ✓apšvietimas (natūralus ir dirbtinis); ✓reklamos bei iškabos; ✓miesto baldai ir mažoji architektūra; ✓techninė įranga (antenos ir pan.); (b)miesto erdvių charakteriui turintys įtakos statinių elementai; ✓visi statinių gatvės fasadų elementai; ✓statinių šoniniai fasadai ir visi kiti sienų paviršiai, kurie yra matomi iš gatvių, kelių, aikščių ir kitų viešųjų erdvių bei Senamiesčio apžvalgos taškų ir todėl vertinami bei tvarkomi kaip gatvių ir pan. erdvių sudėtinės dalys; ✓statinių stogai, kurie yra matomi iš gatvių, kelių, aikščių ir kitų viešųjų erdvių bei Senamiesčio apžvalgos taškų ir todėl vertinami bei tvarkomi kaip gatvių ir pan. erdvių sudėtinės dalys; ✓kiemų statiniai bei želdiniai, kurie yra matomi iš gatvių, kelių, aikščių ir kitų viešųjų erdvių bei Senamiesčio apžvalgos taškų ir todėl vertinami bei tvarkomi kaip gatvių ir pan. erdvių sudėtinės dalys; ✓tarpuvartės ir kiemai, kurie yra matomi iš gatvių, kelių, aikščių ir kitų viešųjų erdvių ir todėl vertinami bei tvarkomi kaip gatvių ir pan. erdvių sudėtinės dalys);

- *statinių istoriniai sluoksniai* – istoriškai susiformavę ir daugiau ar mažiau išlikę statinių kūrimo laikotarpio, kaitos ir naudojimo liekanos bei pėdsakai, nustatomi specialiais stratigrafiniais tyrimais.

1.4. VIDAUS ERDVIŲ VISUMA

Vidaus erdvių visumą sudaro miesto gatvių, aikščių ir kitų atvirų erdvių, kiemų bei želdynų erdvės (įskaitant vaizdus iš jų ir į jas bei jas ribojančias sienas) ir jų sudarytos Senamiesčio erdvių sekos. Vidaus erdvių visumos charakterį apsprendžia:

- *pagrindas (plano sandara):* (a)kelių, gatvių bei takų tinklas; (b)žemės valdų tinklas; (c)užstatymo linijos, jų santykis su gatvės linijomis; (d)valdos statinių išdėstymas bei jų užimamo ploto santykis su valdos ribomis bei jos bendruoju plotu;

- *erdvių kryptys ir jungtys;*

- *perspektyvos;*

- *užstatymo kontūras bei linijos;*

- *skliautas* (stogų ir bendrojo užstatymo kontūras), *sienos* (ribojančios plokštumos, įskaitant želdinius) ir *pagrindas* (gatvių profilis, dangos) ir jų tarpusavio santykis.

1.5. SILUETAS IR PANORAMOS

Senamiesčio siluetą ir panoramas sudaro atitinkami vaizdai į Senamiestį ir iš Senamiesčio. Jie skirstomi į:

- *vaizdus iš ir į aukštus taškus;*

- *vaizdus iš ir į vidaus erdves.*

II. SENAMIESČIOMEDŽIAGA

☐ Senamiesčio medžiagos istorinis charakteris nustatomas ir įvertinamas pagal šias Senamiesčio medžiagos savybes:

- *fizinę ir cheminę sudėtį;*
- *spalvas ir spalvų dermes* (koloritą);
- *paviršių savybes* (faktūras, skaidrumą, šviesos atspindėjimą – blizgumą);
- *natūralaus senėjimo žymes* (patiną);
- *istorinių įvykių paliktas žymes* (įrašus, gaisrų ženklus ir pan.).

III. ATLIKIMO BŪDAS

☐ Atlikimo būdo istorinis charakteris nustatomas ir įvertinamas pagal šiuos darbo (medžiagos formavimo) procesus:

- *medžiagos pagaminimo;*
- *gaminio apdorojimo;*
- *dirbinio apdailos.*

Atlikimo charakterį lemia: (a) technologijos reikalavimai; (b) vietos tradicijos; (b) individualus meistro darbo braižas.

IV. APSUPTIS

☐ Senamiesčio apsuptis apibrėžiama Senamiesčio apsaugos fizinėmis ir vizualinėmis zonomis. Jos sudėtinės dalys yra tokios pat kaip ir Senamiesčio.

D. SENAMIESČIO ĮVERTINIMAS

I. TYRIMAI SENAMIESČIUI PAŽINTI

☐ Identifikuojant ir tiriant **nustatomi** Senamiesčio, jo sudėtinių dalių **formas, medžiagos, atlikimo būdo ir apsupties:**

- istorinė raida (apimant visus istorijos, meno ir/ar technikos istorijos, archeologijos, etnologijos ir pan. aspektus),
- tapatumas ir savitumas,
- autentiškumas ir integralumas.

☐ **Senamiesčio atskiri objektai turi būti tiriami šiais dviem aspektais:**

- **kaip Senamiesčio sudėtinės dalys,**
- **kaip savarankiški paveldo objektai.**

☐ Atliekant tyrimus, ardančius objektų fizinę medžiagą (invazinius), reikia vadovautis mažiausio įmanomo kišimosi nuostata ir iš anksto turėti užtikrintą galimybę būsimoms atodangoms konservuoti.

II. PAVELDO IDENTIFIKAVIMO IR MOKSLINIO PAŽINIMO PRIORITETAS

☐ Senamiesčio pažinimas yra nuolatinis nepertraukiamas procesas. Mokslo žinias apie Senamiestį teikia du dokumentų šaltiniai: (1) archyvų dokumentai, (2) pats Senamiestis.

☐ Pakeičiant ar sunaikinant Senamiesčio elementus, prarandamas mokslo žinių šaltinis. Todėl jį saugant visuomet reikia parinkti taupiausią paveldo atžvilgiu teisėtų savininko siekių įgyvendinimo būdą, nustatytą neardančių ar mažiausiai ardančių tyrimų pagrindu. Tais atvejais, kai negalima išvengti negrįžtamų pakeitimų ar sunaikinimų, tokiu keitimu ar sunaikinimu suinteresuoti asmenys turi užtikrinti naikinamųjų elementų visapusišką mokslinį ištyrimą ir dokumentavimą (tais atvejais, kai elementai nėra ištirti ar tik iš dalies ištirti); šitaip užtikrinamas

žinių išsaugojimas ir sudaromos galimybės įvertinti objektą ir nustatyti priimtinausius jo tvarkymo bei naudojimo būdus ir apimtis.

Tyrimų duomenys ir informacija apie padarytus pakeitimus turi būti išsaugota ateities kartoms. Invazinių (t. y. ardančių autentišką medžiagą) tyrimų bei darbų atveju privalu fiksuoti ir dokumentuoti autentišką objektą: (1) prieš pradėdant įsikišimą, (2) tyrimų ir darbų eigos metu ir (3) juos pabaigus.

Šiuos tyrimus ir dokumentavimą atlikti (ar dokumentavimui vadovauti) gali tik atitinkamos mokslo srities ir/ar restauravimo specialistai.

III. PAVELDO VERČIŲ NUSTATYMAS

Senamiesčio jo sudėtinių dalių formos, medžiagos, atlikimo būdo ir apsupties įvertinimas turi būti grindžiamas paveldo mokslinių tyrimų duomenimis.

Vertės nustato atitinkamos srities specialistai.

Senamiesčio atskiri objektai turi būti vertinami šiais dviem aspektais:

- kaip Senamiesčio sudėtinės dalys,
- kaip savarankiški paveldo objektai.

Vertės nustatomos kiekvienam objektui ar elementui, kuriame numatomi darbai, galintys paveikti autentiškumą.

Tais atvejais, kai Senamiesčio kurio nors nekilnojamojo turto objekto (statinio ar jų grupės, žemės valdos, viešosios erdvės ir kt.) vertės dar nėra nustatytos, nustatytos tik kai kurios arba tik iš dalies, ten gali būti vykdomi tik tokie darbai, kurie nesukels šių objektų, jų elementų ar apsupties negrįžtamų pakeitimų, nesunaikins jų arba nesumažins jų išlikimo galimybes. Naudojimo ir tvarkymo būdai, galintys sukelti šitokius kitimus, gali būti apibrėžti tik pagal paveldo vertes ir tik tada, kai vertės jau nustatytos.

IV. FIKSAVIMAS, DOKUMENTAVIMAS, MOKSLO TYRIMŲ BEI ATLIKTŲ DARBŲ DUOMENŲ KAUPIMAS IR SAUGOJIMAS

Tyrimų ir įvykdytų darbų visi duomenys pateikiami tyrimų bylose bei atitinkamai mokslinės arba darbų priežiūros ataskaitose, kurias KVAD pateikia tyrėjas ir darbų priežiūrą vykdeš paminklosaugos srities atestuotas architektas ar inžinierius. Ataskaita apima tekstinę, grafinio fiksavimo ir fotofiksavimo dalis.

V. VERČIŲ PASIRINKIMAS, PAGRINDŽIANT RESTAURAVIMĄ ARBA ATSTATYMĄ

Tais atvejais, kai objektas, kurį numatoma restauruoti ar atstatyti, skirtingais istorijos laikotarpiais turėjo skirtingas formas ir/ar funkcijas, turi būti išnagrinėti visi konkretaus kraštovaizdžio, erdvinės struktūros ar statinių istorinės formos raidos laikotarpiai; kiekviena neišlikusi istorinė forma turi būti įvertinta: (1) Senamiesčio charakterio atkūrimo aspektu ir (2) modeliuojant įgyvendinimo pasekmes Senamiesčio vertėms. Pasirinktinai labiausiai Senamiesčio vertes tvirtinantis ir išryškinantis variantas. Šias alternatyvas nagrinėja ir vertina KVAD Vilniaus teritorinio padalinio ekspertų taryba.

Antrasis skyrius SENAMIESČIO APSAUGOS PROCESAS

A. APSAUGOS PAGRINDINIS TIKSLAS

Pagrindinis Vilniaus Senamiesčio apsaugos tikslas: (1) saugoti Lietuvos sostinės branduolį kaip unikalų ir nebeatkuriamą gamtos, istorijos bei meno paveldą, išsaugant jo istorines savybes, vertes ir autentiškumą, apsaugant ir išlaikant Senamiesčio dvasią, istorinę atmintį, tradicijas, charakterį, ir (2) užtikrinti, kad vertės, dėl kurių Senamiestis įrašytas į Pasaulio kultūros paveldo sąrašą bei į Lietuvos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą, būtų palaikomos autentiškos, sutvirtinamos, tinkamai atskleidžiamos, prieinamos visuomenei ir kad šio paveldo pilnatvė būtų perduota ateities kartoms.

B. APSAUGOS METODAS

I. APSAUGOS DERINIMAS SU KITAIŠ SENAMIESČIO GYVENIMO INTERESAIŠ

☐ Senamiestis – tai gyvas istorinis miestas, todėl jis neturi būti paverstas muziejumi, bet privalo ir toliau gyventi miesto gyvenimą. Reikia siekti, kad kiekvienas objektas būtų naudojamas atitinkamiems socialiniams, kultūriniais ar ekonominiams tikslams, nes suderintas su paveldo objektų galimybėmis šiuolaikinis naudojimas palengvina paveldo verčių išsaugojimą.

☐ Senamiesčio objektai, kurie saugomi juos sumuziejinant, turi savo individualius apsaugos reglamentus.

☐ Šiuolaikinių Senamiesčio ekonominių, socialinių, kultūrinių ir kitų miesto gyvenimo funkcijų raiškos tipai ir jų apimtys neturi prieštarauti pagrindiniam apsaugos tikslui ir negali sukelti pavojaus vertėms, dėl kurių Senamiestis yra paskelbtas Pasaulio paveldu ir saugomas Lietuvos valstybės jos Konstitucijos galiomis ir tarptautiniais įsipareigojimais. **Todėl, vykdant kitimus, vadovaujamasi: (1) mažiausio įmanomo perdirbimo ir (2) turimų verčių būtino išsaugojimo principais.**

II. SENAMIESČIO KAITOS KONTROLĖ, REGULIUOJANT KAITOS KRYPTIS BEI INTENSYVUMĄ

☐ Kaitos kontrolės (reguliavimo) tikslas – užtikrinti Senamiesčio verčių ir autentiškumo išsaugojimą, prižiūrint ir reguliuojant Senamiesčio urbanistinės sistemos kaitos laipsnį, greitį, apimtį ir eigą.

☐ Šia kontrole siekiama užkirsti kelią Senamiesčio vertes menkinantiems ar naikintiems griovimams, plačiam ar intensyviu atnaujinimui bei naujoms statyboms ir įgyvendinti Senamiesčio išsaugojimo prioritetu pagrįstą atgaivinimo bei tolygaus vystymosi strategiją.

☐ Kaitos kontrolė reguliuoja:

- **naudojimo tipą ir dydį**, apibrėždama draudžiamas funkcijas; ribojamas funkcijas; palaikomas funkcijas; skatinamas funkcijas;

- **perdirbimų (naujadarų) pobūdį**, reglamentuodama visus veiksmus, galinčius sukelti Senamiesčio negrįžtamus kitimus ir šitaip sumažinti Senamiesčio vertes.

III. INTERESŲ DERINIMO STRATEGINĖS NUOSTATOS IR BENDROSIOS GAIRĖS

☐ **Apsaugos ir miesto gyvenimo interesai derinami, remiantis šiomis Pasaulio paveldo miestų ir kitų specialiai saugomų istorinių miestų tvarkymo ir naudojimo politikos strateginėmis nuostatomis:**

- **visuminiu išsaugojimu**, kuriuo siekiama įgyvendinti Senamiesčio apsaugos pagrindinį tikslą; visuminis išsaugojimas – tai nuolatinis ir nepertraukiamas procesas, kuris apima paveldo identifikavimą, įvertinimą, išsaugojimą, pateikimą ir priežiūros bei naudojimo reguliavimą (įskaitant šio proceso teises, ekonomines bei socialines priemones ir funkcinį planavimą), taip pat tradicijų tęstinumo skatinimą;

- **suderinamu naudojimu**, kuriuo siekiama naudoti paveldą šiuolaikinėms reikmėms tokiu būdu ir tokiu laipsniu, kad tai nesukeltų paveldo objektams fizinio pavojaus ir nemenkintų, nenustelbtų ar nesunaikintų paveldo verčių;

- **dariniu (tausojančiuoju ir palaikančiuoju) vystymusi**, kuriuo: (1) siekiama žmogaus gyvenimo visapusiškos kokybės, nepažeidžiant ar nenustelbiant kitomis, palyginti trumpalaikėmis vertybėmis Senamiesčio kultūros bei gamtos paveldo verčių; (2) stengiamasi, kad būtų suvokta jų teikiamoji nauda, kad šiais turtais būtų naudojama šiandien, bet neatimant iš ateities kartų galimybes jais naudotis; (3) taip pat siekiama sušvelninti pokyčius, sumažinti plėtros bei išsaugojimo tikslų konfliktą ir paskatinti bei sustiprinti apleistų teritorijų palaipsnių atgaivinimą ir (4) sužadinti istorinių nekilnojamojo turto objektų savininkų bei valdytojų, taip pat Senamiesčio gyventojų suinteresuotumą paveldo apsauga, kad verčių išsaugojimas ir tradicijų tęstinumas taptų jiems naudingesni nei griovimas ar nauja statyba.

☐ **Strateginės nuostatos įgyvendinamos, vadovaujantis šiomis bendrosiomis Senamiesčio verčių išsaugojimo ir atskleidimo gairėmis:**

- **gerbti ir palaikyti autentiškumą**, t. y.:

- nustatyti objekto, kur numatomi darbai, formos, medžiagos, atlikimo būdo bei apsupties autentiškumą,

- neardyti Senamiesčio ar jo sudėtinių dalių ir elementų tapatumo, savitumo ir integralumo,

- vertinti ir saugoti Senamiesčio ir jo dalių istorinį sluoksniavimąsi ir archeologinį paveldą kaip jo istorinės raidos dokumentą ir mokslo žinių šaltinį,

- siekti, kad būtų išsaugotas maksimalus kiekis esančios istorinės medžiagos ir kad jis būtų tinkamai eksponuojamas,

- siekti, kad objektų atnaujinimo bei pritaikymo darbai būtų grindžiami mažiausio įmanomo perdirbimo nuostata,

- užtikrinti naujų įterptųjų elementų darną su originalia forma, medžiaga, atlikimo būdu bei apsuptimi (derinant formą, mastelį, medžiagas, spalvas bei tonus, faktūras ir pan.),

- neleisti, kad nauji priedai stelbtų ar varžytųsi su originaliomis formomis bei medžiagomis;

- **užtikrinti sangrąžą**, t. y.:

- jei tik techniškai įmanoma, naudoti medžiagas, kurių poveikis neardo autentiškos medžiagos ir gali būti panaikintas, sugrąžinant tai, kas buvo anksčiau,

- naujus įrangos elementus ir kitus įterptuosius įrengti tokiu būdu, kad juos galima būtų lengvai pašalinti ir vėl atidengti autentišką formą;

- **siekti suderinamo naudojimo**, t. y.:

- Senamiesčio nekilnojamojo turto objektams parinkti naudojimo pobūdį bei intensyvumą, kurie pareikalautų mažiausių įmanomų objekto ir jo apsupties perdirbimų ir nesumenkintų saugomų verčių,

- skatinti naudojimą, išsaugantį, atskleidžiantį ir eksponuojantį Senamiesčio vertes bei palaikantį tradicijų tęstinumą.

☐ **Strateginės nuostatos ir bendrosios gairės įgyvendinamos taikant atitinkamus Senamiesčio tvarkymo bei naudojimo būdus:**

- **programinius būdus: išsaugojimą; atgaivinimą; atkūrimą; atnaujinimą:**

- **išsaugojimą sudaro:** ✓ planavimo priemonės, įskaitant ekonomines bei socialines, siekiančios užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp Senamiesčio verčių išsaugojimo bei atskleidimo ir jame vykstančio šiuolaikinio gyvenimo reikmių, palaikant Senamiesčiui verčių atskleidimą ir Senamiesčio fiziniui išlikimui naudingą veiklą ir suvaržant tai, kas joms pavojinga, ✓ palaikymo, sutvirtinimo ir pan. veiksmai, siekiantys pagerinti gyvenimo Senamiestyje sąlygas, išsaugant Senamiesčio vertes;

išsaugojimas apima: ✓ istorinio charakterio saugojimą, vengiant šalinti nepaliestą ar sutvarkomą istorinę medžiagą ir perdirbti ypatumus, detales, erdves bei erdvinius sąryšius, išskiriančius objektą, ✓ kiekvieno objekto pripažinimą esant savojo laiko, vietos ir panaudojimo fizinį dokumentą, istorijos liudijimą ir siekimą jį saugoti kaip istorijos žinių ir verčių šaltinį, vertinant ir vengiant ardyti visus jo istorinius sluoksnius ir pakitimus, atsiradusius laikui bėgant, ✓ formų įvairovės ir turtingumo vertinimą, siekiant išsaugoti būdingas medžiagas, detales, paviršių apdailą, statybos technikas ar meistriškus amatininko darbo pavyzdžius, ✓ archeologijos paveldo saugojimą, stengiantis archeologinę medžiagą išsaugoti jos buvimo vietoje; jei tokią medžiagą būtina suardyti, siekiama panaudoti įmanomas sušvelninančias priemones, ✓ naujų priedų, išorės perdirbimų ar susijusios naujos statybos reglamentavimą, siekiant, kad jie nenaikintų objektą išskiriančių istorinių medžiagų, detalių, ypatumų ir erdvinių sąryšių; naujadarai turi būti atskirtini nuo senųjų ir užtikrinti objekto bei jo apsupties integralumą, t. y. būti suderinami su istoriniu charakteriu, istorinėmis formomis, medžiagomis, detalėmis ir pan., ✓ tarpų pašalinimo galimybę, siekiant juos padaryti tokiu būdu, kad, ateityje prireikus, juos galima būtų pašalinti be žalos istorinio objekto autentiškumui bei integralumui, ✓ siekį objektus naudoti pagal jų istorinę paskirtį arba suteikti naują suderinamą paskirtį, kuri užtikrintų kuo didesnę būdingų medžiagų, ypatumų, detalių, erdvių bei erdvinių sąryšių išsaugojimo laipsnį;

□ **atgaivinimas apima:** ✓ palaikymą (priežiūrą, sutvirtinimą ir sustiprinimą), ✓ tvarkymą (remontą), ✓ infrastruktūros gerinimą, ✓ svetimkūnių (fizinių bei funkcinių) pašalinimą, ✓ naudojimą, parenkant tinkamą paskirtį, ✓ gamtinės aplinkos atgaivinimą, ✓ istorinio charakterio saugojimą;

- **atkūrimas apima:** ✓ istorinio charakterio savybių ir ypatumų atkūrimą, ✓ statinių bei teritorijų atkūrimą, ✓ gamtinės aplinkos atkūrimą, ✓ unkcijų atkūrimą, ✓ naujadarų (svetimkūnių) pašalinimą;

- **atnaujinimas apima:** ✓ infrastruktūros gerinimą (keitimą), ✓ funkcijų keitimą, ✓ ekologinių sąlygų gerinimą, ✓ šiuolaikinio suderinamo gyvenimo būdo įdiegimą, ✓ erdvių tvarkymą, ✓ statinių griovimą ir perdirbimą.

Senamiestyje atnaujinimas nėra savaiminis tikslas, o tik priemonė, papildanti ir padedanti įgyvendinti išsaugojimą, atgaivinimą ir atkūrimą; atgaivinimas negali būti vykdomas, naikinant ar menkinant Senamiesčio vertes ir autentiškumą;

□ **mokslinius techninius ir techninius būdus: palaikančiąją priežiūrą ir remontą; konservavimą; restauravimą; atstatymą (rekonstravimą):**

- **palaikančiąją priežiūrą sudaro:** užtikrinta nuolatinė priežiūra, tvarkymas ir būtini taisymai, daromi nelaukiant, kol atsiras sužalojimai; ji atliekama naudojant švelniausias įmanomas valymo ir tokias pat kaip istorinės ar su jomis suderinamas tvarkymo priemones.

Sutvirtinimas ir sustiprinimas, naudojami palaikančiosios priežiūros ir remonto metu, atliekami naudojant tradicines medžiagas ir technologijas, o tais atvejais, kai tenka naudoti netradicines, siekiant kuo mažiau keisti objekto autentiškumą ir užtikrinant jo tolimesnį išlikimą.

Senamiestyje vykdomo remonto darbai nuo remonto, vykdomo ne paveldo objektuose, skiriasi reikalavimu išsaugoti objekto fizinį autentiškumą, keitimus ir perdirbimus kiek įmanoma mažinant, o darbams naudojant tokias pačias kaip istorinės arba suderinamas medžiagas, konstrukcijas ir technologijas; dažnai jie derinami su konservavimo darbais;

- **konservavimas apima:** ✓ esamos fizinės būklės įvertinimą ir išsaugojimo priemonių pasiūlymą, vadovaujantis minimalaus įmanomo kišimosi nuostata, ✓ cheminių ir fizinių tvarkymo priemonių naudojimą, pritaikant švelniausias įmanomas priemones ir nenaudojant tokių, kurios žaloja istorines medžiagas, ✓ naujų medžiagų bei elementų, kurių prireikia istorinėms formoms bei medžiagoms konservuoti, fizinio ir regimojo

(vizualaus) suderinamumo su autentu nuostata, podraug reikalaujant, kad intarpai butu atskiriami nuo autento, kai apziurima is arti, ir atitinkamai dokumentuoti ateities tyrimams, 3visu istoriniu sluoksniu kaip objekto istorijos fiziniu įrodymu saugojima, kiek įmanoma vengiant ardyti ar šalinti šiuos sluoksnius, 3archeologijos paveldo saugojima jo kilmės vietoje ir ardyma kiek įmanoma sušvelninančias priemones tada, kai archeologinę medžiaga tenka suardyti.

Konservuojant siekiama kiek įmanoma išvengti, sumažinti ar sušvelninti autentiškų nepaliestų ar pataisomų formų bei medžiagų šalinimą ar perdirbimą, objektų panaudojimą pagal jų istorinę paskirtį arba parenkant tokią naują paskirtį, kuri užtikrintų kuo didesnę autentiškų būdingų formų, medžiagų, detalių, erdvių bei erdvinių sąryšių išsaugojimo laipsnį;

restauravimas apima: ✓restauruojamojo laikotarpio formų, medžiagų bei detalių konservavimą, laikantis visų palaikančiosios priežiūros ir konservavimo nuostatų, ✓nerestauruojamų istorinių laikotarpių archeologijos paveldo ir istorinių sluoksnių saugojimą, tinkamai dokumentuojant ateities tyrimams šalinamas medžiagas, detales, apdailos elementus ir struktūras ir ką įmanoma perkeliant į muziejų saugyklas, ✓prarastųjų detalių atkūrimą, pagrįstą dokumentiniais bei fiziniais įrodymais, vengiant kurti detales ar struktūras pagal prielaidas, naudoti kitų objektų detalių replikas bei kopijas ir sujungti tarpusavyje detales, kurios istorinėje praeityje niekada drauge neegzistavo, ✓objekto panaudojimą pagal jo istorinę funkciją arba parenkant naują paskirtį, atspindinčią ar paryškinančią restauruojamo laikotarpio paskirtį.

Praeityje sukurti projektai, kurie istorijos eigoje niekada nebuvo įgyvendinti, nelaikomi restauravimo objektu ir neįgyvendinami;

- **atstatymas apima:** formos, medžiagų tipo, spalvų bei faktūrų, atlikimo būdo, apsupties pakartojimą, atstatomiems objektams parenkant paskirtis, padedančias dar ryškiau atskleisti atkuriamas vertes.

Atstatymas turi būti grindžiamas dokumentiniais ir fiziniais paliudijimais, tiksliai pakartojant istorines detales bei elementus; neturi būti kuriamos hipotetinės formos ir kitų objektų ar jų detalių replikos; moksliniais tyrimais turi būti identifikuoti visi elementai, reikalingi tiksliai atstatyti; jei neatstatomų laikotarpių istorines liekanas numatoma pašalinti, tai turi būti padaryta su minimaliais nuostoliais ir atitinkamai dokumentuojant ateities tyrimų reikmėms.

Turi būti aiškiai matoma, kad atstatymas – tai šiuolaikinis kūrinys (nauja statyba).

Visiškai prarasti objektai negali būti sugrąžinti.

Projektai, kurie istorijos eigoje niekada nebuvo įgyvendinti, nelaikomi atstatymo objektu ir neįgyvendinami.

Strateginės nuostatos ir bendrosios gairės **yra taikomos visoms Senamiesčio sudėtinėms dalims, jas prižiūrint, tvarkant ir naudojant.**

Priežiūros, tvarkymo ir/ar naudojimo būdų parinkimą, šių būdų taikymo tarpusavio santykio bei apimčių nustatymą kiekvieno nekilnojamosios nuosavybės objekto atveju nulemia to objekto ir jo apsupties visumos bei jų atskirų dalių ir elementų paveldo vertės ir autentiškumas.

IV. SENAMIESČIO APSAUGOS BENDRIEJI REIKALAVIMAI

Vieno kurio Senamiesčio elemento keitimas turi įtakos daugelio kitų elementų autentiškumui, šitaip paveikdamas visumos vertes ir autentiškumą.

Todėl taikant vieną ar kitą apsaugos reikalavimą, būtina atsižvelgti į siūlomų tvarkymo darbų ar naudojimo poveikį ne tik tam konkrečiam elementui, bet ir kitiems, kuriuos gali paveikti numatomi keitimai.

IV.1. SENAMIESČIO FORMOS APSAUGA

- saugant ir tvarkant ar atkuriant Senamiesčio istorinę formą, atsižvelgiama į tuos jos elementus ir aspektus, kurie išreiškia Senamiesčio bei jo apsupties istorinę, kraštovaizdžio, gamtinę, meninę, funkcinę ir kitas vertes;
- jai saugoti naudojami konservavimas, palaikančioji priežiūra, sutvirtinimas ir sustiprinimas, iš dalies remontas, o jai atkurti – restauravimas ir atstatymas; želdynų atveju – rekuperavimas;
- būtina saugoti ir eksponuoti autentiškas istorines formas, todėl kiekvienas galimas naujadaras turi būti darniai susietas su Senamiesčio ar jo sudėtinių dalių istorinės formos atitinkamomis savybėmis bei ypatumais; būtina taip pat užtikrinti istorinio charakterio tęstinumą.

IV.2. SENAMIESČIO MEDŽIAGOS APSAUGA

- saugant ir tvarkant Senamiesčio istorinę medžiagą, atsižvelgiama į tas jos savybes bei ypatumus, kurie liudija istorijos procesą ar įkūnija meno kūrinių vertes, t. y. į originalias skirtingų laikotarpių statybos medžiagas, istorinį sluoksniavimąsi, pėdsakus bei žymes, paliktus istorijos, ilgo fizinio naudojimo ir natūralaus senėjimo proceso (amžiaus patiną); želdynų atveju – į istorinį kontekstualumą (t. y. į tai, ar želdynas vieno laikotarpio kilmės, ar jis – naujadaras, o pastaruoju atveju – į tai, ar jis yra istorinėje atviroje erdvėje, ar buvusių statinių vietoje), augimvietės savybes ir ypatumus, dendrologinę sudėtį, fizinę būklę;
- jai saugoti naudojami palaikymas ir konservavimas; gamtinių elementų atveju – palaikymas, konservavimas; želdiniams saugoti naudojamas susenusių ir ligotų augalų šalinimas ar genėjimas ir atsodinimas, želdynų rekuperavimas;
- būtina saugoti ir eksponuoti autentišką istorinę medžiagą, todėl naujos medžiagos negali nei jos stelbti, nei būti priešpastatomos; jas reikia darniai susieti su istorine medžiaga; podraug jos turi būti atskirtos nuo istorinės medžiagos tokiu būdu, kad iš arti atidžiai apžiūrint, skirtumai būtų pastebimi; būtina taip pat siekti tradicinių medžiagų naudojimo tęstinumo.

IV.3. SENAMIESČIO ATLIKIMO BŪDO APSAUGA

- saugant ir eksponuojant atlikimo būdą, atsižvelgiama į originalaus ir tradicinio atlikimo būdo raišką (statybos technologijų ir apdorojimo būdų ženklus, matomus tiek medžiagoje, tiek ir struktūrinėse sistemose);
- jam saugoti naudojami originalios medžiagos ir struktūrinių elementų konservavimas ir palaikančioji priežiūra. Prireikus pakeisti suirusią medžiagą arba ją iš esmės sustiprinti ar sutvirtinti, naudojamos tradicinės medžiagos bei tradicinių amatų atlikimo būdai;
- naujadarų atveju atlikimo būdo regimosios ir, jei reikia, fizinės savybės turi būti suderinamos su istorinėmis, siekiant išsaugoti Senamiesčio darną ir palaikyti tradicinių amatų tęstinumą.

IV.4. SENAMIESČIO APSUPTIES APSAUGA

- saugant ir tvarkant apsuptį, atsižvelgiama į Senamiesčio ir į pačios apsupties kraštovaizdį – tas jo charakterio savybes bei ypatumus, kurios atskleidžia Senamiesčio ir jo prieigų istorinį charakterį bei autentiškumą ir užtikrina Senamiesčio jungčių su kitomis miesto dalimis darną; taip pat reikalaujama, kad apsupties panaudojimas nesukeltų fizinių pavojų Senamiesčio autentiškoms formoms bei medžiagoms;
- jai saugoti ir tvarkyti naudojamos bendrosios visuminio išsaugojimo priemonės;
- naujadarai turi būti suderinti ir su apsuptimi, ir su Senamiesčiu.

V. APSAUGOS BENDRŲJŲ REIKALAVIMŲ ĮGYVENDINIMAS

V.1. REGULIUOJAMIEJI DARBAI

Su KVAD reikia suderinti šiuos Senamiestyje vykdomus darbus:

- 1.1. priešavarinius;
- 1.2. palaikančiosios priežiūros;
- 1.3. konservavimo;
- 1.4. remonto;
- 1.5. restauravimo;
- 1.6. atstatymo;
- 1.7. naujadarų, perdirbimo ir/ar nugriovimo (ten, kur juos leidžia šis Reglamentas);
- 1.8. žemės kasimo;
- 1.9. inžinerinių tinklų tvarkymo ir tiesimo;
- 1.10. šaligatvių, gatvių ir aikščių dangos tvarkymo, remonto, keitimo bei perdirbimo;
- 1.11. lauko apšvietimo prietaisų įrengimo, keitimo, įjungimo;
- 1.12. reklamų, reklaminių stulpų ir stendų, spaudos kioskų, pavienių vitrinų, taksofonų, dekoratyvinių akcentų, mažosios architektūros formų įrengimo;
- 1.13. želdynų ir želdinių keitimo: atgaivinimo (rekuperavimo), želdinimo ar želdynų bei želdinių šalinimo;
- 1.14. pirmųjų aukštų ir rūsių interjerų darbus pagal anksčiau pateiktus darbų tipus;
- 1.15. statybų aptvėrimo ir statybos medžiagų sandėliavimo statybos ir tvarkymo darbų metu;
- 1.16. paskirties keitimo;
- 1.17. paskirties apimčių didinimo (išplėtimo);
- 1.18. papildomų tarnybų, reikalingų naujoms paskirtims ar padidintai paskirties apimčiai įgyvendinti, pritraukimo;

1.19. be KVAD leidimo draudžiama griauti bet kokį Vilniaus Senamiesčio pastatą, kitokį statinį ar įrenginį ar jų dalis, nesvarbu jų techninė būklė ir statybos laikotarpis.

Leidimus KVAD duoda tais atvejais, kai įrodoma, kad griovimas nesumenkins Senamiesčio verčių; įrodymai turi būti pagrįsti atitinkamais moksliniais tyrimais ir jais pagrįstais įvertinimais; tais atvejais, kai objektas neištirtas, ne visas ar tik iš dalies ištirtas, reikia atitinkamus tyrimus atlikti ar jau atliktus tyrimus papildyti.

Griovimo darbams turi vadovauti atestuotas paminklotvarkos specialistas, kuris privalo užfiksuoti ir išsaugoti netikėtai aptiktas vertingas detales bei kitokius radinius ir pasirūpinti jų išsaugojimu; radiniai ir fiksavimo dokumentai (ataskaita) perduodami KVAD.

V.2. TYRIMŲ PRIORITETAS, PROJEKTUOJANT IR VYKDANT DARBUS

• paminkloauginė ekspertizė:

KVAD nurodžius, prieš pasirenkant darbų būdus bei apimtis, atliekama ekspertizė, kurios išvados padėtų savininkui iš anksto tiksliai sužinoti objekto galimybes ir rekomenduotų tvarkymo kryptį: (1) nežalojančią Senamiesčio objekto verčių bei autentiškumo ir (2) taupesnę šio nekilnojamojo turto objekto savininkui (nes būtų apibrėžtos reikalingos projektavimo ir darbų apimtys);

savininkams rekomenduojama iš anksto išsiaiškinti galimybes, jei konkrečiu atveju Reglamento reikalavimai yra pernelyg bendri;

• tyrimai:

- paminkloauginės ekspertizės ir visi objekto autentišką formą ir/ar medžiagą fiziškai ar vizualiai keičiantys tvarkymo (remonto, pritaikymo, restauravimo, rekuperavimo ir t. t.) darbai atliekami remiantis atitinkamų istorinių, architektūrinių,

polichrominių, archeologinių, dendrologinių, geologinių ir/ar kitų tyrimų duomenimis bei išvadamis;

- darbų metu privalu tęsti objekto natūros tyrimus ir fiksavimą (tekstinį ir vaizdinį). Apie naujus radinius tyrėjai privalo pranešti darbų priežiūrą vykdančiam specialistui, o šis – KVAD. Pabaigus darbus, KVAD privalo būti pateikta ataskaita su fotofiksavimu ir brėžiniais ar piešiniais, aiškiai apibrėžiant radinius ir padarytus fizinius bei cheminius pakeitimus; šio punkto nevykdymas suteikia KVAD pagrindą specialisto atestatui ir/ar licencijai sustabdyti ir pareikalauti peratestavimo;

- medžiagą ardantiems (invaziniams) tyrimų darbams vadovauja tik atestuoti paminklosaugos specialistai; statybos darbus vykdo tik įmonės, turinčios atitinkamą KVAD licenciją;

- ataskaita pateikiama ne vėliau nei per 30 dienų nuo tyrimų ar darbų pabaigos. Jei tyrėjas ar architektas laiku nepateikia ataskaitos, KVAD turi teisę atidėti naujų leidimų darbams išdavimą, iki gaus ataskaitą. Informacija apie ataskaitų pateikimą ir jų kokybę perduodama institucijai, atsakingai už specialistų atestavimą. Sistemingai nepateikiamos ar ne visus duomenis nurodančios (nekvalifikuotai parengtos) ataskaitos suteikia KVAD teisinį pagrindą šį specialistą iš naujo atestuoti ar/ir licencijuoti;

- visi Senamiesčio tyrimai, tyrimų bei darbų ataskaitos ir projektiniai dokumentai kaupiami ir saugomi KVAD Vilniaus teritorinio padalinio. Šis archyvo fondas turi būti prieinamas visiems specialistams ir plačiai visuomenei.

V.3. SIŪLOMŲ KEITIMŲ ĮVERTINIMAS

Vertinant siūlomus keitimus, atsižvelgiama į jų poveikį Vilniaus Senamiesčio vertėms bei autentiškumui ir atitikimą Senamiesčio apsaugos reikalavimus pagal šiuos aspektus:

- valdos dydis ir konfiguracija;
- pastatų santykis su gatvės raudonosiomis linijomis;
- valdos statinių santykis su valdos ribos linijomis;
- valdos statinių išdėstymo būdas (plane ir erdvėje);
- užstatymo tankis;
- statinių tūris ir aukštingumas (maksimalus ir santykinis);
- architektūros pavidalas: ✓statybos medžiagos bei konstrukcijos, ✓esamų pastatų parduotuvių vitrinos, reklamos, apsaugos grotos ir pan., ✓statinių fasadų medžiagos ir jų apdailos būdai, ✓angos, jų įranga ir apdaila (angų apvadai bei užpildai, įskaitant mūro elementus; medžio dirbinius, taip pat ir langų rėmų ir durų profilius, metalo detales, įstiklinimą), ✓sienų kyšuliai (balkonai, erkeriai, priėngiai ir pan.), ✓metalo elementai (lietvamzdžiai ir pan.), ✓stogų nuolydžiai ir stogų architektūriniai bei techniniai elementai (jų formos, medžiagos, koloritas);
- parkavimas, parkavimo aikštelių įrengimas bei garažų statymas;
- privačių želdynų (paskirų valdų vidaus želdinių) tvarkymo būdai; užstatytų ir žalių valdos plotų santykis;
- valdų aptvėrimo ir įvažiavimų tipai;
- grindinių ir šaligatvių dangos ir detalės;
- mažosios architektūros objektai, miesto baldai;
- gatvių pavadinimų, namų numerių ir pan. lentelės;
- apšvietimas;
- reklama;
- viešųjų erdvių apželdinimas;
- antenų ir kt. techninės įrangos tipai ir išdėstymas;
- kiti elementai, jei jie įtakoja ar patys yra Senamiesčio formos, medžiagos ar apsupties dalis.

VI. SENAMIESČIO NAUDOJIMO REGULIAVIMAS

☐ Senamiestyje vykdoma apsauginė ir atkuriamoji, mokslinė, socialinė, kultūrinė ir švietėjiška, gyvenamoji, rekreacinė, ūkinė, administracinė bei komercinė veikla.

☐ Bet kokia veikla (naudojimas) savo pobūdžiu, apimtimi, intensyvumu bei fiziniu ir/ar regimuoju (vizualiniu) poveikiu aplinkai neturi prieštarauti Senamiesčio apsaugos pagrindiniam tikslui: (1) neturi keisti, menkinti ar stelbti Senamiesčio verčių ir (2) neturi sukelti pavojų, žaloti ar naikinti Senamiesčio regimąjį bei fizinį (medžiaginį) autentiškumą.

☐ Reguliuojamas Senamiesčio statinių ir žemės valdų naudojimo tipas ir dydis, apibrėžiant:

- draudžiamas funkcijas;
- ribojamas funkcijas;
- palaikomas funkcijas;
- skatinamas (atkuriamas istorines ir įdiegiamas naujas, kurios naudingos įgyvendinant Senamiesčio išsaugojimo pagrindinį tikslą) funkcijas.

VI.1. SENAMIESTYJE DRAUDŽIAMA VEIKLA IR DARBAI

Senamiestyje draudžiama:

1.1. kurti pramonės ir kenksmingų atliekų saugojimo įmonių, išskyrus mažas įmones (dirbtuves), kurios atitinka Senamiesčio išsaugojimo pagrindinį tikslą;

1.2. tiesti naujas tranzitines komunikacijų linijas;

1.3. tiesti naujas gatves;

1.4. keisti esamų gatvių važiuojamosios dalies ir šaligatvių plotį (išskyrus sunaikintų senųjų gatvių erdvių atkūrimo atvejus);

1.5. pašalinti šaligatvius;

1.6. keisti autentiškus gatvių nuolydžius, skersinius profilius ir/ar horizontą (išskyrus nurodytus atstatymo atvejus);

1.7. mažinti žaliuosius plotus (jei kurioje nors Senamiesčio vietoje numatomas statinių atstatymas, žaliųjų plotų praradimą būtina kompensuoti artimiausioje aplinkoje);

1.8. įrenginėti bei įteisinti stambius (savo veiklos apimtimis nesutelpančius esamuose istoriniuose pastatuose ir todėl reikalaujančiuose esminių vidaus erdvių (patalpų) ir statinių aplinkos – kiemų, prieigų ir pan. perdirbimų) komercijos, pramogų ir pan. kompleksus, kurie pagal savo mastelį nėra būdingi Senamiesčiui ir kurie nuolatos pritraukia papildomus transporto srautus bei reikalauja didinti parkavimo plotus;

1.9. įrenginėti įstaigas, parduotuves, maitinimo įstaigas gyvenamųjų namų kiemų korpusuose, išskyrus tuos atvejus, kai įstaigos veiklos pobūdis ir apimtis nedaro neigiamo poveikio statinių ir kiemo erdvės charakteriui ir gyvenamajai funkcijai;

1.10. keisti statinių išorės fragmentus tokiu būdu, kad šie keitimai pakeistų statinio ar jo esminio komponento (fasado, stogo, langų visumos ir pan.) autentišką istorinę formą, medžiagą ir atlikimo būdą;

1.11. verstis naudingų iškasenų gavyba.

VI.2. SENAMIESTYJE RIBOJAMA VEIKLA (NAUDOJIMAS)

Senamiestyje ribojama veikla (naudojimas), kuri savo pobūdžiu, apimtimis ar intensyvumu:

2.1. keičia Senamiesčio vertes arba trukdo jas eksponuoti;

2.2. iš esmės keičia Senamiesčio ir/ar jo sudėtinių dalių fizinį ir regimąjį autentiškumą;

2.3. blogina ekologines sąlygas, šitaip sukeldama fizinius pavojus autentiškoms medžiagoms ir žmonių gyvenimui; ekologinių sąlygų lygis nustatomas pagal aplinkos apsaugos ir istorinių medžiagų saugumo reikalavimus, vykdant Senamiesčio monitoringą;

2.4. naudojimas ribojamas: **(i)** reguliuojant leistinas konkrečių funkcijų: **(a)** išdėstymo vietas Senamiestyje ir jo apsaugos zonoje, **(b)** apimtis, **(c)** aptarnavimo reikmių

(privažiavimo, parkavimo ir pan.) patenkinimo galimybes; (ii) suvaržant žalingų funkcijų (stambių pramonės įmonių, sandėlių ūkio, įkalinimo įstaigų ir pan.) plėtrą ir skatinant jų išsikėlimą iš Senamiesčio.

VI.3. SENAMIESTYJE SKATINAMA IR PALAIKOMA VEIKLA

Senamiestyje skatinama ir palaikoma ši veikla:

3.1. gyvenamosios paskirties sugrąžinimas istoriniams gyvenamiesiems pastatams, perdirbtiems į įstaigas ar įmones;

3.2. tradiciniai amatai ir smulkus verslas, leidžiant funkcionuoti mažoms įmonėms;

3.3. įtvirtinanti arba atkurianti istorines tradicijas ir įtvirtinanti istorinių funkcijų autentiškas buvimo vietas.

VII. SENAMIESČIO APSAUGOS IR BENDRŲJŲ SAUGOS NORMŲ REIKALAVIMŲ DERINIMAS

Bendrųjų saugos normų (statybinių, sanitarinių, ekologinių, priešgaisrinių, prieinamumo ir t. t.) reikalavimų taikymas negali sukelti pavojaus Senamiesčio vertėms ir autentiškumui, todėl kiekvienu konkrečiu taikymo atveju jas būtina suderinti su Senamiesčio apsaugos pagrindinio tikslo reikalavimais. Jei šie reikalavimai vieni kitiems prieštarauja, asmuo, suinteresuotas objektą perdirbti (pakeisti), pateikia KVAD alternatyvius inžinerinius siūlymus atitinkamoms bendrosioms saugos normoms užtikrinti, aiškiai nurodydamas šitokio kiekvieno siūlymo poveikį Senamiesčio vertėms.

VIII. PAVIENIŲ NEKILNOJAMŲJŲ KULTŪROS VERTYBIŲ BEI PAMINKLŲ, ESANČIŲ SENAMIESČIO AR JO APSAUGOS ZONŲ TERITORIJOJE, APSAUGA

Senamiesčio teritorijoje ir jo apsaugos zonose esančių paveldo objektų (statinių, ansamblių, kompleksų, teritorijų), skyrium įrašytų į Nekilnojamųjų kultūros vertybių ar paminklų registrą, ir šių objektų apsaugos zonų tvarkymas reglamentuojamas atskirai, pagal jų individualius reglamentus, bet turi būti suderintas su šio Reglamento atitinkamais reikalavimais.

IX. STATINIŲ INTERJERŲ, KURIE NĖRA TIESIOGIAI SUSIJĘ SU IŠORE, APSAUGA

Jei 2-5 Reglamento dalyse nenurodyta kitaip, interjerai turi būti tvarkomi pagal bendruosius reikalavimus.

X. SENAMIESČIO PASKIRŲ ISTORINIŲ DALIŲ IR ELEMENTŲ APSAUGA

Jei 2-5 Reglamento dalyse nenurodyta kitaip, paskiros istorinės dalys ir elementai turi būti tvarkomi pagal bendruosius reikalavimus.

XI. SENAMIESČIO MONITORINGAS

☐ Senamiesčio būklė turi būti nuolatos stebima, fiksuojant paveldo išlikimą ir verčių eksponavimą įtakojančius fizinius, socialinius bei ekonominius veiksnius, kontroliuojant tyrimo bei tvarkymo darbų lygį ir jų atitikimą Senamiesčio išsaugojimo tikslą. Turi būti stebimi, tinkamai prižiūrimi ir laiku sutvarkomi Senamiesčio statinių medžiaga, žemės paviršiai, vandenys ir želdiniai.

Monitoringas apima reguliarias apžiūras bei inspekcijas. Jį vykdo KVAD, remdamasis ir atitinkamais aplinkos apsaugos tyrimų bei monitoringo duomenimis. Monitoringo duomenys kaupiami ir analizuojami KVAD.

☐ Monitoringo duomenys apie išsaugojimo procesui naudingą ar paveldui pavojingą veiklos kryptį suteikia KVAD pagrindą pareikalauti, kad būtų atitinkamai pataisyti jau suderinti projektai ar atitinkamai sureguliuotas naudojimas.

VILNIAUS SENAMIESČIO APSAUGOS LAIKINOSIOS TAISYKLĖS

☐ Vilniaus Senamiesčio apsaugos laikinosios taisyklės apibrėžia reikalavimus Senamiesčiui bei jo sudėtinėms dalims prižiūrėti, tvarkyti ir naudoti, kurie patikslina Reglamento bendruosius reikalavimus ir numato sužalojimų šalinimo (restauravimo ir atstatymo) bei būtinų naujųdarų įrengimo būdus, pavidalą ir apimtis. Vilniaus Senamiesčio apsaugos laikinosios taisyklės galios, iki bus įteisintos Vilniaus Senamiesčio apsaugos reglamento antroji – penktoji dalys.

☐ Jei šios Taisyklės neapibrėžia kurio nors konkretaus atvejo, reikia vadovautis Reglamento bendraisiais reikalavimais.

I. PRIEŽIŪROS, TVARKYMO IR NAUDOJIMO REIKALAVIMAI

GAMTINIS PAMATAS. *Senamiesčio istorinis reljefas ir istorinis vandenių tinklas bei jo paskiri objektai yra ypatingos saugos objektas, o Senamiesčio želdiniai saugomi dėl savo kraštovaizdžio, istorinės, estetinės ir ekologinės verčių, todėl Senamiestyje ir jo apsuptyje:*

1. draudžiama verstis naudingų iškasenų gavyba;
2. draudžiama vykdyti stambius žemės kasimo darbus, nukasinėti šlaitus;
3. draudžiama keisti gatvių, žemės valdų ir kitus nuolydžius, pakelti ar nuleisti žemės paviršiaus lygį (išskyrus erdvinės sandaros atstatymo ar archeologijos paveldo eksponavimo atvejus ir paviršiaus lygio žeminimą, būtiną istorinių statinių medžiagai apsaugoti);
4. draudžiama vykdyti statybas saugomų kalvų šlaituose;
5. draudžiama Senamiestyje ir jo apsuptyje keisti istorinį vandenių tinklą;
6. siekiama išsaugoti neužstatytas neišlikusių Vilniaus istorijai reikšmingų vandenių vietas ir jas eksponuoti;
7. visi Senamiesčio želdiniai (dabartiniai viešųjų erdvių, dabartiniai ir istoriniai viešųjų ir privačių valdų, įskaitant ir šiuo metu suardytas, vidaus želdynai, nedidelės medžių grupės bei/ar pavieniai medžiai), taip pat buvusių reikšmingų istorinių želdynų vietos turi būti sužymėti Senamiesčio bei paskirų žemės valdų (sklypų) topografinėse nuotraukose, planuose ir įvertinti;
8. vertingi istoriniai želdynai saugomi; vertingų sunaikintų istorinių želdynų vietos yra saugomos, siekiant, jei įmanoma, atkurti šiose vietose želdynus ar kitokius žaliuosius plotus;
9. senieji želdiniai, sudarantys istorinio želdyno struktūrą bei juos atitinkantys arba patys turintys istorinę vertę, yra saugomi;
10. draudžiama mažinti Senamiesčio, jo viešųjų erdvių ir vidaus kiemų žaliuosius plotus (želdynus, vejas ir kt.). Sunykę, ligoti ir kiti menkaverčiai želdiniai šalinami, juos pakeičiant vertingesniais ar jaunais (rekuperuojant). Želdiniai, kurių šaknys ardo istorinius mūrus, yra šalinami, tačiau tokiose vietose susidarančius želdinių nuostolius būtina kompensuoti kitokiu apželdinimu (taip pat ir vertikaliu). Bet kuriuo atveju šalinamų želdinių užimamas plotas negali būti panaudotas statiniams arba padengiamas kietosiomis dangomis;
11. draudžiama formuoti naujus želdynus archeologinio paveldo vietose, jei tai gali sukelti pavojų šiam paveldui;

12. draudžiama formuoti naujus želdynus tokiu būdu, kad medžiai ar krūmai užgožtų Senamiesčio panoramas iš pagrindinių Senamiesčio apžvalgos taškų arba atitinkamus vaizdus iš Senamiesčio;

ARCHEOLOGIJOS PAVELDAS. Senamiesčio ir jo apsuptyes archeologijos paveldas yra ypatingos saugos objektas. Jam saugoti:

13. bet kokie su šiuo sluoksniu susiję darbai gali būti atliekami tik tai gavus specialų leidimą (atvirą lapą) ir atlikus pilnus archeologinius tyrimus; jeigu nėra aišku, ar žemės kasimo darbų vietoje yra išlikęs kultūrinis sluoksnis, arba nėra aiškūs suardymų pobūdis bei dydis, būtina atlikti žvalgomuosius archeologinius tyrimus; jeigu dokumentais įrodyta, kad konkrečioje vietoje kultūrinio sluoksnio iš esmės nebėra, žemės kasimo darbai atliekami prižiūrint archeologui;

14. šiems darbams priklauso įvairūs kiemuose, gatvėse ir aikštėse bei parkuose atliekami žemės darbai – inžinerinių tinklų įrengimas, rūšių gilinimas ir pastatų pamatų sutvirtinimas, pamatų duobių kasimas bei visi kiti darbai, kuriuos atliekant pažeidžiamas bet kurios Senamiesčio vietos žemės paviršius;

15. aptiktų vertingų statinių bei įrenginių liekanos, jei tik įmanoma, turi būti išsaugomos (konservuojamos) ir eksponuojamos savo kilmės vietose; jų panaudojimo ir eksponavimo kryptį bei galimybes nustato KVAD Vilniaus teritorinio padalinio ekspertų taryba;

16. darbų užsakovas, dar prieš pradėdamas archeologinius tyrimus, privalo užtikrinti lėšas, kurių prireiks radiniams išsaugoti (konservuoti) ir eksponuoti jų radimo vietoje (statinių bei įrenginių liekanos) ar perkelti į saugyklas (kilnojamųjų objektų atveju);

17. draudžiama įrenginėti naujus įėjimus į rūsius bei pusrūsius, naikinant rūšių istorinį mūrą. Rekomenduojama atidengti senuosius įėjimus į rūsius ir juos eksponuoti kaip itin vertingą Vilniaus archeologijos ir architektūros paveldą;

18. prie rūšių ir pusrūšių langų leidžiama įrengti šviesos duobes; rekomenduojama, kai tik įmanoma, šviesos duobėse eksponuoti statinio originalų žemės paviršiaus lygį;

19. turi būti parengti specialūs netyrinėtų, bet tikėtinių ar numanomų archeologijos vietų (kelių, kanalų, karjerų ir kitokių dirbtuvių, įtvirtinimų, šventyklų, kapinių, vandenviečių ir t. t.) žemėlapiai, o jų duomenis specialiai pažymėti bendruosiuose bei detaliuosiuose planuose;

STATINIAI. Visų rūšių bei tipų statiniams – jų išorei ir tiems interjerų elementams, kurie įtakoja statinių išorės bei miesto charakterį, saugoti:

20. statinio pavidalas:

statinio aukštis, dydis, vertikalios ir horizontalios ašys, kontūras, angų išdėstymas, stilius, charakteris nekeičiami; jo medžiagos, atlikimo būdas ir koloritas parenkami pagal šios Reglamento pirmosios dalies reikalavimus;

21. stogas ir jo elementai:

21.1. draudžiama statinius dengti plokščiais stogais; KVAD gali pareikalauti, kad pastatų, statytų po 1944 m., remonto metu plokšti stogai būtų keičiami šlaitiniais;

21.2. draudžiama keisti pastatų, statytų iki 1944 m., stogo bendrąją formą;

21.3. Vilniaus Senamiesčio pastatų stogai, jei neišlikusi originali danga, dengiami remiantis objektų ir teritorijos istoriniu charakteriu ir tyrimų išvadomis, atitinkamai čerpėmis, variu ar dažyta skarda (jei skardos dangos originalumą patvirtina tyrimai). Stogų danga, neatitinkanti šių reikalavimų, turi būti pakeista, atliekant kapitalinį remontą;

21.4. betoninės čerpės naudojamos, tik jei jos visiškai (100%) atitinka keraminių čerpių regimąsias (forma, spalva, faktūra, blizgumas, patinos pobūdis) ir fizines savybes (svoris, ventiliacinės savybės ir t. t.), statinio stogo originali danga

įvertinama kaip nesaugotina, o pastato stogas nėra matomas iš atitinkamų vidaus erdvių (gatvės, kiemo, aikštės), artimų bei tolimų perspektyvų ir panoramose;

21.5. atstatant gali būti naudojami tradicinių medžiagų pakaitalai, bet pakaitalų vizualinių savybių skirtumai (spalva, faktūra, blizgumas, masė) nuo tradicinių turi būti pastebimi tik apžiūrint iš labai arti;

21.6. jei stogų, uždengtų juodąja ar cinkuota skarda, artimiausiu metu nėra galimybės keisti, jie dažomi rusvai raudonais dažais;

21.7. stogo danga turi būti vienalytė, o stogo architektūros detalės suderintos tarpusavy, su statinio architektūra ir atitinkamų vidaus erdvių charakteriu;

21.8. patalpų įrengimas pastatų pastogėse:

21.9. įrenginėti stoglangius gyvenamosiose ir negyvenamosiose patalpose pastatų pastogėse leidžiama, kai: **a)** stoglangių įrengimas nesuardo pastato išorės formos; **b)** autentiškastogo konstrukcija nėra saugotina;

21.10. leidimą ar draudimą įrengti stoglangius, taip pat stoglangių tipą (plokšti ar tūriniai), formą, dydį, skaidymus ir išdėstymo principą apsprendžia: **a)** urbanistinė situacija (stogo matomumas vidaus erdvėse, artimose bei tolimesnėse perspektyvose ir panoramose); **b)** statinio bei jo apsupties architektūra; **c)** atitinkamų vidaus erdvių charakteris; neskaidytos stoglangių stiklo plokštumos negali būti didesnės nei istorinių pastatų (tradicinės) langų rėmų neskaidytos stiklo plokštumos, o skaidymų tipas ir proporcijos turi būti artimi istorinių pastatų langų bei stoglangių rėmų segmentams;

21.11. nerekomenduojama įrenginėti stoglangius į gatvės pusę žemuose pastatuose, kurių stogų plokštumos apžvelgiamos iš pėsčiojo perspektyvos;

21.12. bet kokio tipo naujus stoglangius draudžiama įrenginėti šiuose į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą neįtrauktuose Senamiesčio pastatuose: bažnyčiose, vienuolynų pagrindiniuose korpusuose, rūmų ir buvusių viešosios paskirties miesto statinių gatvės fasaduose;

22. fasadai, jų saugojimas ir keitimas:

22.1. remontuojant ir restauruojant pastatus, statytus iki 1944 m., leidžiami tik nurodytais tyrimais pagrįsti fasado architektūros pakeitimai (durų ir langų angų keitimas ar iškirtimas, fasado architektūros elementų keitimas ir kt.);

22.2. tvarkomus fasadų fragmentus būtina derinti prie atitinkamo fasado visumos pavidalo ir charakterio; draudžiama iš esmės keisti kurio vieno fasado elemento pavidalą ar charakterį (kirsti angas, keisti durų varčias ir langų rėmus ar pan.). Jei koks nors fragmento keitimas neatitinka šių reikalavimų, KVAD gali pareikalauti, kad ir kitose fasado dalyse būtų atlikti atitinkami darbai, kurie užtikrintų fasado darną;

22.3. tvarkant pastatus, statytus po 1944 m., fasadus leidžiama keisti, jei jų architektūra nederina su aplinkiniais pastatais; šiuo atveju rekomenduojama naudoti suderintos architektūros priemones, kurios padėtų atkurti atitinkamos teritorijos ar vidaus erdvės pažeistą istorinį charakterį;

22.4. po 1944 m. statytų namų tūrius leidžiama keisti, šiuo atveju rekomenduojama vadovautis 28.3 punkto nuorodomis;

22.5. saugomas esamų pastatų mūras, datuojamas iki XIX amžiaus vidurio; draudžiama ardyti šį mūrą angoms (vitrinoms, įėjimams ir pan.) įrengti;

23. angos ir jų elementai:

23.1. keičiant pastatų, statytų iki 1944 metų, langų angų neautentišką dalinimą, neautentišką langų rėmų ir durų medžiagą, jų varstymo būdą, taip pat remontuojamų perstatytų bei atstatomų nugriautų namų atveju siekiama atkurti atitinkamas istorines formas;

23.2. jei autentiški elementai neišlikę ar neturi meninės ar istorinės išliekamosios vertės, ar įrodyta, kad fizinė būklė itin bloga, jie keičiami atitinkamai replikomis, kopijomis arba naujais, savo formomis bei jų detalėmis, medžiagomis bei atlikimo būdu panašiais dirbiniais;

23.3. jei pastate yra du ir daugiau vienodi langai ar durys, ar jų apvadai ir pan., draudžiama pakeisti kurį vieną į kitokį ar jį dažyti kitokia spalva;

23.4. pastatuose, statytuose po 1944 m., naujai rengti vitrinas, papildomus įėjimus leidžiama, kai jie atitinka pastato stilių ir nedaro neigiamo poveikio (nėra priešpastatomi) istoriniam aplinkos charakteriui;

23.5. jei Senamiesčio istoriniuose pastatuose po 1944 m. buvo įrengtos angos (vitrinos, langai ir durys), kurios iš esmės pakeitė pastato architektūrą ir artimiausių Senamiesčio erdvių (gatvių, aikščių) charakterį, jos turi būti palapsniui pertvarkomos, siekiant atstatyti sunaikintas vertes ir prarastą formos integralumą;

23.6. ugniasienėse naujos angos nekertamos; jeigu esamų pastatų ugniasienėse yra iškirsti langai, KVAD reikalauja, kad jie būtų užmūryti;

24. langų bei vitrinų langų rėmai:

24.1. XIX-XX amžiaus pradžios ir pokarinės architektūros pastatų vitrinoms gali būti naudojamas medis, jo tiksli imitacija ir dažytas metalas. Plastikiniai ir metaliniai nedažyti rėmai ir pan. nenaudojami;

24.2. tvarkant vitrinas, rekomenduojama atkurti tradicinius krautuvių angų apdailą bei skaidymus;

24.3. naujų projektuojamų pastatų viršutinių aukštų langai negali būti įstiklinti vientisu, nesuskirstytu į dalis stiklu; jų rėmų skaidymai turi atitikti tradicinių Senamiesčio langų skaidymų proporcijas;

25. kyšuliai:

25.1. nerekomenduojama statyti nebuvusius erkerius, balkonus, portalus, prieangius, kolonas bei stulpus, kurie peržengia užstatymo liniją, arkas, bokštelių, stogelius ir pan. (šis reikalavimas netaikomas laikiniams stogeliams, kurie tvirtinami neardant autentiškos medžiagos);

25.2. jei pageidaujama atstatyti kada nors buvusius, pageidavimai vertinami remiantis bendrosiomis restauravimo bei atstatymo nuostatomis;

26. sienų dažymas, apdaila ir dekoras:

26.1. visų pastatų, statytų iki 1944 m., fasadai valomi ir dažomi remiantis polichrominių ir restauracinių cheminių technologinių tyrimų išvadomis ir naudojant suderinamas (istorinių medžiagų nežalojančias ir sangrąžą užtikrinančias) medžiagas;

26.2. pastatai, statyti po 1944 m., ir mediniai pastatai (jei jų autentiški paviršiai buvo skirti dažyti) dažomi Senamiesčio ir objekto aplinkos tradicinį koloritą spalvomis ir paviršių regimąsias savybes (blizgumą, faktūrą) atitinkančiais dažais;

26.3. naujų (atstatomų ir naujadarų) statinių išorės apdailai leidžiamos naudoti naujos suderinamos medžiagos: kalkinis ar jo regimąsias savybes atitinkantis tinkas, apdailos plytų mūras, natūralus akmuo, medis;

26.4. parduotuvių ir kitų visuomeninės paskirties patalpų vitrinų apdailai tais atvejais, kai nėra išlikusi autentiška apdaila, ar kai nėra atstatoma, turi būti naudojamos tik Senamiesčiui būdingos bei su jomis suderinamos aukštos kokybės medžiagos;

26.5. draudžiama dažyti fasadų apdailos bei įrangos natūralias ar originalias nedažytas medžiagas: natūralius akmenis, keramiką, teracą, plytas, dekoratyvinį tinką, originalius nedažytus medžio, plytų mūro ir kt. paviršius;

26.6. draudžiama naudoti tradicines medžiagas netradiciniais būdais ir netradicinėse vietose; tai taikoma ir tradiciniams apdailos būdams;

27. architektūros detalės:

atliekant statinių tvarkymo darbus, draudžiama keisti ir naikinti autentiškus fasadų, stogų, tvorų, tarpavarčių architektūros detales, elementus (rustus, portalus, apvadus, sandrikus, karnizus, lizenas, piliastrus, stoglangius, kaminus ir kt.), polichrominį dekorą, istorinius tapytus ir raižytus įrašus, senas akmenis ar metalo iškabas, įmūrytas į sienas ir pan., taip pat istorinius tinko sluoksnius;

28. išorės įranga (langinės, laiptai, apsaugos grotos, tarpavarčių stulpeliai – stabakūliai ir t. t.):

28.1. pastatų pagrindinių fasadų pirmų aukštų langų ir šviesos duobių grotas galima įsirengti tik pagal individualų suderintą projektą. Joms turi būti panaudotos tradicinės arba suderinamos medžiagos, atlikimo būdai bei formos;

28.2. apsaugos žaliuzės langų išorės pusėje leidžiama įsirengti tik parduotuvėms, jeigu jos turi specialiai įrengtas prekes eksponuojančias vitrinas;

28.3. apsaugos žaliuzės galima įsirengti tik pagal individualų suderintą projektą. Joms turi būti panaudotos tradicinės arba suderinamos medžiagos, atlikimo būdai ir formos;

28.4. parduotuvėms ir kitoms įstaigoms rekomenduojama naudoti tradicines langines ir tradicinių formų sustumiamas ar nuimamas grotas;

28.5. žaliuzės, grotas bei langines draudžiama tvirtinti prie pastatų fasadų architektūros detalių ar saugomo mūro;

28.6. virš parduotuvių vitrinų leidžiama įrengti markizes, bet jų negalima tvirtinti prie fasado architektūros detalių ar saugomo mūro;

28.7. jokios laikinosios įrangos (skydinių, laidų lovelių, iškabų, stogelių ir t. t.) negalima stacionariai tvirtinti, pažeidžiant architektūros detales ar istorinį mūrą; įrangos formos bei spalvos turi būti suderintos su statinių architektūra ir saugomu erdvės charakteriu; kontrasto principas netaikomas;

28.8. ant stogų leidžiama įrengti tik vieną TV anteną ir tik tada, kai nėra galimybės naudotis kolektyvine TV antena. Antenų negalima tvirtinti prie erkerių, pastato fasadų, balkonų ar iš toliau (gatvių ir kitų erdvių perspektyvose) matomose vietose; leidžiama įrengti tik vieną palydovinę anteną ant stogo iš kiemo pusės;

29. sienos ir tvoros:

29.1. negali būti statomos dabartinėms žemės valdoms atskirti, jei šios ribos yra naujadarai;

29.2. istorinė aklina mūro tvora negali būti keičiama į ažūrinę ir atvirkščiai;

29.3. kiti reikalavimai atitinka statiniams taikomus reikalavimus;

30. įėjimai ir įvažiavimai:

30.1. jei atkuriami, turi būti įrengti istorinėse vietose;

30.2. draudžiama uždaryti (rakinti, užtvirti) istorinius takus ir praėjimus per privačias valdas, iš seno užtikrintas servitutais;

30.3. draudžiama užmūryti tarpuvartes ir paversti jas patalpomis;

30.4. draudžiama naikinti istorinius vartus, vartelius, tvoras, tarpavarčių stulpelius – stabakūlius, tarpavarčių grindinius bei visų jų detales;

31. infrastruktūros elementai ir kitokia įranga:

istoriniai infrastruktūros elementai ir kitokia istorinė įranga turi būti tiriama, saugoma ir, kur įmanoma, eksponuojama;

32. viešųjų erdvių, statinių aplinkos (žemės valdų) ir želdynų įranga (įskaitant meno kūrinis ir dekoru elementus), miesto atvirųjų erdvių bei statinių išorės istorinė įranga ir regimieji miesto istorinės infrastruktūros elementai:

jiems taikomi reikalavimai pateikti atitinkamuose šio Reglamento punktuose;

33. kietosios dangos (grindiniai ir pan.) ir jų elementai:

33.1. šaligatviai turi būti išklajami taisyklingos formos (stačiakampėmis, kvadratinėmis ar trapecinėmis) betono, klinkerio plytelėmis ar trinkelėmis, kurių

konkrečią formą, išdėstymo raštą ir spalvas reikia derinti prie autentiškų šaligatvių dangų ir prie konkrečios vidaus erdvės bei jos statinių charakterio; kraštams naudojami betono ar granito bortai;

33.2. akmens riedulių dangos, kur išlikę, turi būti saugomos; jos taip pat gali būti atkuriamos Senamiesčio skersgatviuose, turinčiuose itin didelę tradicinio vilnietiško kraštovaizdžio vertę, ir stambių būdingų istorinių kompleksų prieigose;

33.3. išlikę klinkerio ir akmens tašelių istoriniai grindiniai turi būti saugomi; naujai gatvių ir aikščių dangai galima naudoti akmens (bazalto, granito) tašelius, riedulius, taisyklingos geometrinės formos betono trinkeles ir plyteles ar/ir klinkerio trinkeles bei įvairius jų derinius, kurių konkrečią formą, išdėstymo raštą ir spalvas reikia taikyti prie autentiškų gatvių dangų ir prie konkrečios vidaus erdvės bei jos statinių charakterio;

33.4. šaligatvių ir gatvių dangos turi tarpusavyje skirtis, nekartoti vienos kitų;

33.5. asfalto danga Senamiesčio teritorijoje draudžiama ir palapsniui šalinama, išskyrus transporto magistralių reikšmę turinčias gatves;

33.6. draudžiama aukštinti gatvių ir aikščių šaligatvių bei važiuojamųjų dalių altitudes;

33.7. tarpuvarčių ir kiemų dangos išlikę istorinės dangos yra saugomos; senieji riedulių ir akmens plokščių grindiniai yra ypatingos saugos objektas ir negali būti perdirbami; kiti kiemai gali būti grindžiami atitinkamomis betono ar klinkerio trinkelėmis ar plytelėmis, tačiau kiemo dangos charakteris turi būti artimas gatvių, bet ne šaligatvių dangų charakteriui;

33.8. draudžiama įrenginėti naujus įėjimus į pastatus, jų rūsius ir pusrūsius šaligatvio ploto sąskaita;

33.9. būtina išsaugoti iki 1944 m. susiformavusių šaligatvių plotų ir profilius, net ir tada, kai šaligatviai siauresni už statybos normų reikalaujamus bei nevienodi išilgai gatvės. Šaligatvio plotis gali būti keičiamas tik išskirtiniais atvejais ir tik tada, kai šitai neturi neigiamos įtakos architektūros gatvės pavidalui ir jos erdvės charakteriui;

33.10. ant šaligatvio prie namų įėjimų leidžiama įrengti tik vieną laiptelį;

33.11. aplink medžius šaligatviuose įrengiamos metalinės apsaugos grotelės;

34. lauko ir statinių išorės apšvietimas:

34.1. Senamiesčio teritorijoje naudojamų lauko šviestuvų tipą, rekomenduojamą pakabinimo vietą, aukštį ir būdą (kiekvienoje gatvėje) visais atvejais nustato KVAD. Prioritetą turi charakteringi istoriniai šviestuvų tipai (išskyrus transporto magistrales);

34.2. šiuolaikiniai lauko apšvietimo įrengimai turi būti vienodi arba suderinti kiekvienoje vienu metu apžvelgiamoje gatvės atkarpoje;

34.3. aikštėms ir skverams apšviesti gali būti naudojami kelių tipų lauko šviestuvai;

34.4. virš gatvių ir aikščių ant atotampų gali būti kabinami tik laikini šventiniai šviesuliai;

34.5. naudotinas namų numerių, gatvių pavadinimų, iškabų pašvietimas;

34.6. naudotinas unikalių architektūros statinių ar vietų specialusis apšvietimas;

34.7. kiti leidžiami šviesos efektai neturi nustelbti anksčiau nurodyto apšvietimo; šis reikalavimas netaikomas proginiam (šventiniam) apšvietimui;

35. reklamos bei iškabos:

35.1. iškabos bei reklamos (įstaigų iškabos, firmų ženklai ir pavadinimai, informacinės bei reklaminės iškabos), šviesos reklamos (šviestuvai, žibintai,

reflektoriai, pašviestos iškabos), pakabinamos reklaminės spintelės (gablotės) ir visos kitos reklamos gatvėse, tarpuvartėse, kiemuose ir kt. neturi žaloti, uždengti, iškreipti ar nustelbti pastato architektūros ir atitinkamos Senamiesčio vidaus erdvės charakterio savo forma, dydžiu, spalvomis ar kompozicija;

35.2. iškabos ir reklamos turi būti kabinamos tiesiai virš atitinkamų parduotuvių, kavinių ir pan. durų ir/ar pirmojo aukšto langų angų arba šalia jų; jos turi būti suderintos su pastato architektūra; jei fasadas turi specialias, iškaboms skirtas vietas, kitur jas kabinti draudžiama;

35.3. siekiama, kad vienos gatvės ar jos vienalytės atkarpos, aikštės ar pan. erdvės reklamos bei iškabos derėtų tarpusavyje savo formomis, medžiagomis, spalvomis;

35.4. draudžiama kabinti iškabos ir reklamas ant istorinių fasadų architektūros detalių (stulpų, piliastų ir mentelių, karnizų bei frizų, balkonų, erkerių, portalų, langų apvadų, rustų, architektūros skaidymus imituojančio tinko ir pan.) arba jomis uždengti pavienes detales bei jų junginius, iškraipant ar suardant fasado architektūros formą;

35.5. draudžiama kabinti iškabos ir reklamas ant istorinių saugomų elementų – autentiškų durų varčių, vartų, langinių ir pan.;

35.6. draudžiama statyti iškabos bei reklamas ant stogų ir kabinti jas ant ugniasienių;

35.7. draudžiama rašyti, piešti, tapyti ar raižyti reklamas ant statinių sienų, jei autentiškas tinkas yra saugomas, autentiškų durų varčių, langinių, vartų ir pan.;

35.8. nauji įrašai ir pan. turi būti tradicinių formų bei spalvų;

35.9. iškaboms bei reklamoms draudžiama naudoti fluorescencinius dažus, neilgaamžes, nepatvarias, prastos kokybės ir Senamiesčio istorinėms iškaboms nebūdingas medžiagas;

35.10. pastatų išorėje draudžiama talpinti tipinius firmų logotipus, didesnius nei 0,25 m skersmens; jie turi būti patalpinti ant vitrinų ar durų stiklų bei iškabose;

35.11. firmos stiliaus įteisintos (užpatentuotos) spalvos naudotinos tik vitrinų sutvarkyme, iškabose bei interjere (jei jis nėra specialiai saugomas);

35.12. neono ir kitos šviesos bei kinetinės iškabos bei reklamos draudžiamos;

35.13. kiekvienai įstaigai ar parduotuvei leidžiama įsirengti tiksliai vieną reklamą fasado plokštumoje virš ar šalia jos vitrinų ir/ar įėjimo;

35.14. kiemuose esančių įstaigų, kurios turi bendrą su gyventojais įėjimą, iškabos tvirtinamos šalia tarpavarčių ar durų. Draudžiama kabinti reklamines iškabos virš bendrų vartų ar įėjimų. Jei iškabų daug, jos turi būti sublokuotos, turėti daugmaž vienodą dydį, panašų užrašų stilių ir būti pagamintos iš tos pačios medžiagos. Tarpuvartėse leidžiama kabinti tik plokščias iškabos, tvirtinamas prie įvažiavimo šoninių sienų;

35.15. tūrinės reklamos ant konsolių ir skersinių neturi ardyti ar užgožti Senamiesčio vidaus erdvių perspektyvų. Jos turi būti ažūrinės, pagamintos iš Senamiesčio tradicinių medžiagų (medžio, metalo, stiklo, keramikos, tekstilės ir pan.) ir priderintos prie konkrečios istorinės aplinkos;

35.16. tūrinių stovinčių reklamų vietos ir formos nustatomos kiekvienu konkrečiu atveju, bet neturi ardyti Senamiesčio darnos;

35.17. bet kokio pobūdžio informaciją skelbti, plakatus klijuoti leidžiama tiksliai ant skelbimų stulpų ar stendų; skelbimų stulpų forma ir dydis turi būti priderinti prie Senamiesčio istorinio charakterio;

35.18. draudžiama laikyti tuščias vitrinas – jos turi būti pagrindinė parduotuvės reklama, iškaboms paliekant tik informacinį vaidmenį;

35.19. reklaminiai skydai ant pastatų ugniasienių, namų stogų, fasadų ar skersai gatvės – draudžiami. Šiose vietose leidžiama proginė – su šventėmis bei renginiais susijusi dekoracija bei reklama;

35.20. ankstesni reikalavimai nėra taikomi proginėms laikinoms (iki trijų savaičių laikomoms) reklamoms ir iškaboms. Tačiau jos turi gerbti Senamiesčio charakterį ir turi būti tvirtinamos nežalojant autentiškų medžiagų;

36. miesto baldai ir mažoji architektūra:

36.1. istoriniai miesto baldai, istoriniai mažosios architektūros bei tūriniai techninės įrangos objektai vertinami, saugomi ir tvarkomi kaip gatvių ir kitų erdvių sudėtinės dalys;

36.2. šaligatviuose prie pastatų gali būti įrengiamos laikinos pakylės, aptvarai, verandos. Šių statinių išdėstymą, formas, medžiagas ir spalvas būtina derinti su istoriniu charakteriu tokiu pat būdu kaip reklamas (t. y. pagal šių Taisyklių 51 punkto atitinkamus reikalavimus); jie negali trukdyti ir pėsčiųjų eismo;

36.3. Senamiesčio teritorijoje draudžiama statyti prekybos paviljonus ir kioskus, mobilius prekybos autopriekabas (išskyrus laikinus, skirtus šventinei prekybai);

36.4. leidžiama statyti tik spaudos kioskus, taksofonus ir autotransporto stoteles; taksofonų ir spaudos kioskų formas reikia derinti prie Senamiesčio charakterio; šie statiniai neturi užgožti gatvių perspektyvų, panoraminių vaizdų ir vaizdų į unikalius Senamiesčio architektūros objektus (bažnyčias ir pan.);

37. techninė įranga (antenos ir pan.):

37.1. apšvietimo įrengimai prijungiami prie požeminių kabelių. Oro linijos Senamiesčio teritorijoje leidžiamos tik išimtiniais atvejais;

37.2. nauja įranga neturėtų fiziškai naikinti istorinio mūro ir būti pernelyg pastebima; rekomenduojama kabelius ir pan. tiesti sienų paviršiumi, mažiau pastebimose vietose ir surenkant visus į vieną bendrą lovelį;

37.3. priešgaisrines laiptines, prieinamumo invalidams įrenginius ir pan. reikia įrenginėti mažiau pastebimose vietose; jie turi būti nestacionarūs, t. y. lengvai pritvirtinami ir prireikus pašalinami, išsaugant autentiškas formas bei medžiagas;

37.4. laikinų (statybų ir pan.) tvorų ar pastolių stulpų negalima kasti į išgrįstą gatvių dangą, jie tvirtinami skersiniais;

38. statinių istoriniai sluoksniai:

tiriant pastato giluminius sluoksnius, jie atidengiami kiek galint mažiau; atodangos eksponuojamos labai taktiškai, kukliomis priemonėmis, kad nebūtų suardyta per amžius susiformavusi pastato pavidalo darna ir išliktų kuo daugiau istorinių sluoksnių medžiagos;

VIDAUS ERDVIŲ VISUMA. Senamiesčio vidaus erdvių visuma yra ypatingos saugos objektas. Jai saugoti reglamentuojami:

39. valdos dydis ir konfiguracija;

40. valdos statinių santykis su gatvės raudonąja linija ir su valdos ribos linijomis;

41. valdos statinių išdėstymo būdas (plane ir erdvėje);

42. užstatymo tankis;

43. aukštingumas (maksimalus ir santykinis);

44. privačių želdynų (paskirų valdų vidaus želdinių) tvarkymo būdai; užstatytų ir žalių valdos plotų santykis;

45. valdų aptvėrimo ir įvažiavimų tipai;

46. parkavimas, parkavimo aikštelių įrengimas bei garažų statymas;

47. viešųjų erdvių apželdinimas;

48. kiti elementai, jei jie įtakoja ar patys yra Senamiesčio formos, medžiagos ar apsupties dalys;

49. *kelių, gatvių bei takų tinklas* nekeičiamas, eksponuojamas;

50. *žemės valdų tinklas*:

50.1. rekomenduojama nekeisti istorinių žemės valdų ribų;

50.2. jei tokia valda po 1944 metų yra dirbtinai susmulkinta, sustambinta ar kitaip perdalyta ir šiandien priklauso keliems skirtingiems savininkams, ji turi būti tvarkoma pagal istorinį pavidalą, t. y. regimosiomis priemonėmis paryškinant ar atkuriant turėtą plano bei erdvės sandarą, želdinių ir užstatymo plotų santykį ir kt. istorinės formos elementus, palaikant valdos visumos istorinį integralumą ir neleidžiant eksponuoti naujo teisinio sudalijimo tvoromis ir kt. statiniais (išskyrus žemas, vaizdo nedengiančias gyvatvoves);

50.3. kelių istoriškai susiformavusių žemės valdų sujungimas bendru užstatymu nėra leidžiamas;

51. *užstatymo linijos*, jų santykis su gatvės linijomis yra saugomas;

52. *valdos statinių išdėstymas bei jų užimamo ploto* santykis su valdos ribomis bei jos bendruoju plotu yra saugomas;

53. istoriškai susiformavęs *užstatymo tankis* yra reglamentuojamas;

54. *vietos, kurios anksčiau apskritai nebuvo užstatytos* ir šiuo metu dar neužstatytos arba užstatytos pokarinio laikotarpio ūkiniais bei pramoniniais pastatais, nėra užstatomos;

55. statinių šoniniai fasadai ir visi kiti sienų ir stogų paviršiai, kurie yra matomi iš gatvių, kelių, aikščių ir kitų viešųjų erdvių, turi būti vertinami kaip atitinkamų vidaus erdvių visumos sudėtinės dalys; jie saugomi, prižiūrimi ir tvarkomi kaip pagrindiniai statinių fasadai;

SILUETAS IR PANORAMOS. Vaizdai į Senamiestį ir iš Senamiesčio. Jiems saugoti:

56. Senamiesčio planuose pažymimos atitinkamos reginių vietos ir gatvių erdvių perspektyvos (iš ir į aukštus taškus bei iš ir į vidaus erdves);

57. visame Senamiestyje ir jo apsuptyje draudžiama ką nors stacionaraus ar laikino statyti arba aukštus želdinius sodinti ten, kur šie statiniai ar želdiniai gožtų ar neigiamai paveiktų Senamiesčio vaizdus.

II. DARBŲ VYKDYMO TVARKA

Techniniai ir paminkloauginiai techniniai tyrimai, skirti Senamiesčio paveldo fiziniam saugumui užtikrinti:

58. vengiant žemės smegimo ir pastatų pamatų bei rūsių užpylimo, būtina Senamiesčio teritorijoje atlikti kruopščius geologinius ir hidrogeologinius tyrimus ir atitinkamuose Senamiesčio žemėlapiuose pažymėti potencialiai pavojingas žemės darbų vietas;

59. vengiant griūties bei irimo pavojų ir bereikalingų griovimų objektuose, kuriuos numatoma tvarkyti, būtina atlikti konstrukcinius, cheminius technologinius ir, jei reikia, biologinius statinių konstrukcijų bei medžiagų tyrimus; šiuos tyrimus atlieka paminkloaugos kvalifikaciją turintys atitinkamos srities specialistai;

Atstatymas

60. žemės valdos atkūrimo atveju žemės sklypo ribos turi atitikti istorines valdos ribas;

61. tais atvejais, kai erdvės sandara yra iš esmės pakeista ir atkūrimas apimtų daugiau nei vieną pastatą, teritorijos atkuriamojo laikotarpio pasirinkimo būdą apibrėžia Reglamento pirmosios dalies pirmasis skyrius;

62. pastatų atstatymas, skirtas sužalotai erdvei (gatvei, valdai ir pan.) atkurti:

62.1. tiksliai atkurti fasadų architektūros stilių reikalaujama tik tada, kai pats pastatas turėjo meninę ar istorinę vertę;

62.2. kitais atvejais nėra reikalaujama tiksliai atkurti fasadų architektūros stilių. Tačiau statiniai turi atkartoti tuos formos elementus, kurie įtakoja atkuriamosios erdvės struktūros formą ir charakterį: istorinės valdos ribas, planą, erdvių jungtis, tūrius, mastelį, ašis ir kt. pagal Reglamento reikalavimus pakeitimams ir naujadarams;

62.3. jei stokojama ikonografinių duomenų, atkuriamosios erdvės atstatomi objektai gali būti į sugriautuosius panašūs ir suderinti su autentiškos erdvės formos sudėtinėmis dalimis pagal Reglamento reikalavimus pakeitimams ir naujadarams;

Griovimai, perdirbimai ir perstatymai

63. leidžiami tais atvejais, kai: **a)** kyla grėsmė žmonių gyvybei, **b)** kyla pavojus kitoms, didesnėms paveldo vėrtėms, **c)** kitaip neįmanoma pašalinti aplinkos taršos šaltinių, **d)** paveldo medžiaga suirusi tiek, kad jos išsaugojimo kaštai yra labai dideli, lyginant su prarandama verte ir atstatymo kaštais; šiuos motyvus turi pagrįsti išsamių konstruktyvinių ir cheminių tyrimų įrodymai, kad pastato dalių nebeįmanoma sutvirtinti; galutinį sprendimą nulemia objekto vėrtės;

64. KVAD, remdamasis paminklosauginių ekspertizių išvadomis, gali pareikalauti, kad nugriautasis objektas ar jo dalis būtų atstatyti;

65. taip pat leidžiami pakeitimai, kurie sudaro galimybes pritaikyti statiniuose šiuolaikinius patogumus; patogumų įrengimo galimybes apibrėžia Reglamento bendrieji reikalavimai; šie keitimai neturi daryti neigiamo poveikio erdvės, kuriai priklauso nekilnojamojo turto objektas (gatvės, kiemo, kaimyninių statinių grupių), ir paties objekto charakteriui ir autentiškumui;

66. perdirbimai ir naujadarai neturi naikinti paveldo verčių. Juos įrengiant, vadovaujamasi Reglamento bendraisiais reikalavimais;

Palaikymo darbai:

67. palaikymo darbams ir smulkiam taisymui, kurių metu nepažeidžiama autentiška forma ar medžiaga ir kuriems naudojamos jų nežalojančios (suderinamos) cheminės bei fizinės priemonės, specialūs tyrimai nereikalingi. Projekte būtina nurodyti numatomus darbus, jų atlikimo techniką bei medžiagas ir jų fizinį bei cheminį poveikį autentiškoms formoms bei medžiagoms;

68. rekomenduojama naudoti valymo, dažymo ir pan. būdus bei medžiagas, kurie nenaikina autentiškos medžiagos;

69. remontuojant pastatus, draudžiama keisti planus, fasadus, tūrius, vidaus dekorą, darytą iki 1944 m., aptiktus istorinius sluoksnius, šalinti, naikinti ar perdirbinėti vertingas konstrukcijas, įrangos ir dekoru detales, autentiškas medžiagas, nebent tokius pakeitimus leidžia atliktieji tyrimai ir įvertinimai;

70. tvarkomuose ir pritaikomuose pastatuose, statytuose iki 1944 m., visi išlikę originalūs išorės ir vidaus laiptai, galerijos, balkonai ir jų detalės turi būti išsaugoti; kiekvienas prašymas juos pakeisti ar perdirbti turi būti projekte specialiai pagrįstas, prašant suderinimo, ir negali būti leidžiamas be atitinkamų tyrimų ir įvertinimo.

III. REIKALAVIMAI DOKUMENTAMS, KURIE PATEIKIAMII KVAD DERINTI

Visi Senamiesčio teritorijoje numatomų darbų projektai privalo aiškiai nurodyti (tekstinėje ir, kur įmanoma, grafinėje dalyse):

71. pageidaujamą paskirties pakeitimą ar esamos paskirties išplėtimą, nurodant jų vizualinį ir fizinį poveikį objekte ir jo apsuptyje glūdinčioms Senamiesčio vėrtėms ir objektą sudarančių Senamiesčio sudėtinųjų dalių autentiškai formai ir medžiagai;

72. visus pageidaujamus nekilnojamojo turto objekto ir jo apsuptyje autentiškos formos (įskaitant konstrukcijas, įrangą, detales – pagal visumos dalių sąrašą) ir medžiagų keitimus: perdirbimus, pašalinimą ir pan., nurodant jų pobūdį, apimtį, poveikį paties

objekto ir darbų įtakojamos aplinkos vertėms bei autentiškumui, ir pagrindžiant šių keitimų būtinumą;

73. darbams numatomas panaudoti medžiagas, konstrukcijas ir remonto bei statybos technologijas, nurodant jų poveikį objekto autentiškumui ir autentiškų elementų fiziniam išlikimui;

Visi Senamiesčio teritorijoje numatomų darbų projektai privalo:

74. turėti nekilnojamojo turto objekto ir jo apsuptyes autentiškos formos ir jos sudėtinių dalių inventorinį aprašą (nurodant taip pat medžiagas), atitinkamus planus ir fotofiksavimą;

75. dalių ar elementų, nenurodytų šiame apraše, keitimas ar pan. negalės būti suderintas, derinant projektą, todėl jie bus laikomi nekeičiamais ir saugomais, o jų keitimas – savavališka statyba;

76. būti pagrįsti tyrimais ir paminklosauginiu įvertinimu, kurie atliekami Senamiesčio verčių ir autentiškumo išsaugojimo aspektu ir paties objekto verčių ir autentiškumo išsaugojimo aspektu;

77. būti pagrįsti fizinės būklės įvertinimu, aiškiai nurodant, kodėl atliekami keitimo, o ne taisymo (remonto) darbai;

Visi Senamiestyje ir jo apsuptyje numatomų darbų projektai turi turėti:

78. situacinį planą, kuriame pažymėtos sklypo ribos, ir projektuojamo objekto vieta;

79. jei tvarkymo darbai neišsitenka pastato kontūro ribose, būtinas inžinerinių tinklų planas ir visų kaimyninių valdų ribų (nurodant jų užstatymą) bendras planas, pažymint tvarkomos valdos vietą;

80. restauracinio pobūdžio darbų projektuose nurodomi visi restauruojami ir saugomi elementai, jų detalės, numatomos naudoti restauracinės medžiagos ir pateikiama tyrimų medžiaga;

81. pastato remonto arba naujos statybos projekte turi būti pateiktas visos valdos teritorijos tvarkymo ir apželdinimo projektas (genplanas), kuriame nurodomos dangos, vertikalinis planavimas, inžineriniai tinklai, sužymimi saugomi sklypo želdiniai;

82. fasado tvarkymo projekte ant fasado brėžinio sutartiniais žymėjimais nurodomi planuojami pakeitimai ir fasado spalvinis sprendimas;

83. reklamos ir gatvių apšvietimo prietaisų projektuose privalo būti pastato, kuriam jie skirti, fasadai arba fragmentai su pažymėta tvirtinimo vieta;

84. remonto ir interjero projektuose turi būti pažymėti saugomi elementai;

85. statybos objekto aptvėrimo projekte pateikiamas situacinis planas su tvorų statymo vietomis, pažymėtais atstumais, tvorų bendru išoriniu vaizdu ir naudojamomis jų gamybai medžiagomis. Nurodomos statybos zonoje esančių želdinių apsaugos priemonės ir galima statybinių medžiagų sandėliavimo vieta;

86. visa projektinė dokumentacija pateikiama ne mažiau kaip trimis egzemplioriais. Bylų formatas A4 (brėžiniai gali būti lankstomi). Fasadų spalvinių sprendimų ir interjerų projektų bylos gali būti A3 formato. Vienas bylos egzempliorius paliekamas.....;

87. brėžiniai daromi ant nepermatomo (neskaidraus) popieriaus;

88. brėžinių masteliai yra tokie: situacinių planų – 1:500, aukštų planų, fasadų ir skerspjūvių – 1:100, detalių – 1:20;

89. brėžiniuose sutartiniais grafiniais žymėjimais nurodoma, iš kokių statybinių medžiagų pagamintos konstrukcijos, po atitinkamais brėžiniais pateikiami paaiškinimai;

90. restauraciniams brėžiniams rekomenduojami tokie masteliai: aukštų planų, fasadų ir skerspjūvių – 1:50, 1:100, detalių – 1:20 ir didesnis;

91. projektas turi būti tvarkingai įrištas ir privalo turėti titulinį lapą, kuriame nurodomas nekilnojamojo turto objekto adresas, užsakovas, projekto pavadinimas, projekto stadija, autorius, atestato ar licencijos registravimo numeris ir išdavimo data, projekto parengimo metai (ant projektu,

įrištų neskaidriais viršeliais, klijuojama analogiško turinio etiketė). Projekte turi būti turinys ir aiškinamasis raštas. Visi brėžiniai numeruojami ir autoriaus pasirašomi.
